

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
HUMANITARINIS FAKULTETAS
LITERATŪROS ISTORIJS IR TEORIJS KATEDRA

ROBERTA SAUDARGYTĖ

*Lietuvių filologijos (specializacija – ryšiai su visuomene) IV kurso
studentė*

**Poezija regioniniame dienraštyje („Raudonoji vėliava“/„Šiaulių
naujienos“)**

BAKALAURO DARBAS

Darbo vadovas
doc. dr. V. Butkus

Šiauliai 2011

TURINYS

I. Įvadas.....	3
II. Tipologinis pasirinkimas ir jo pagrindimas.....	5
III. Poezija dienraštyje „Raudonoji vėliava / „Šiaulių naujienos“.....	9
I. 1944–1956 m. manifestinio tipo lyrikos dominantės.....	9
1.1. Politinių permainų eilėraščiai.....	9
1.2. Šlovinimo eilėraščiai.....	13
1.3. Ideologiniai eilėraščiai.....	15
2. Poezijos novatoriškėjimas (1957–1964).....	17
II. Naracinio tipo lyrikos dominantė (1965–1970).....	20
1.1. Peizažiniai eilėraščiai.....	20
1.2. Romantinės ir realistinės idilės eilėraščiai.....	24
2. Meditacinio tipo lyrikos dominantė (1971–1988).....	25
2.1. Klasikinės meditacijos eilėraščiai.....	25
2.2. Filosofinės odės ir elegijos sandūroje.....	28
3. Dainiškojo tipo lyrikos dominantė (1989–1994).....	32
3.1. Eleginė ir baladinė daina.....	32
3.2. Manifestinė daina.....	34
IV. Išvados.....	36
V. Santrauka.....	38
VI. Summary.....	39
VII. Literatūra.....	40
VIII. Anotacija.....	41
IX. Anotacion.....	42
X. Priedai.....	42

I. Įvadas

„Eilėraštis – universaliausias lyrikos žanras, dominuojantis nuo romantizmo laikų, ir, aišku, labiausiai neapibrėžtas.“¹ Poezijos ne kultūrinėje spaudoje šiais moderniais laikais beveik nebeįmanoma aptikti. Tokie miesto dienraščiai kaip „Šiaulių naujienos“ skirti masinei auditorijai, kuriai svarbu sužinoti dienos naujienas ir įvykius. Temos ir skiltys dienraščiuose turi sudominti daugelį skaitytojų. Rezultatą norima gauti kuo greičiau, koncentruotai, sugaištant kuo mažiau laiko. Dažniausiai ir patys laikraščiai skaitomi internete, taip taupomi pinigai ir laikas.

Tačiau buvo metas, kada kiekvieno vietinio poeto svajonė buvo, kad jo poezija būtų išspausdinta dienraščiuose ir pasiektų bent regioninį skaitytoją, jį įkvėptų. Ir poezijos tikslai buvo kiti. Pavyzdžiui, suvienyti visuomenę kokiam nors bendram uždaviniui. Šių laikų poezija dažnai kuriama kone tik dėl savęs, yra gerokai hermetiškesnė, mažiau visuomeniška. Žinoma, visada galima rasti išimčių: jų netrūko ankstesniais laikais, netrūksta ir dabar. Vis dėlto poezijai visada įtaką darė istorinis laikotarpis, jos kūrimo metu vykstantys įvykiai (karai, šventės), dominuojančios visuomeninės nuostatos ir pan.

Darbo objektas. Poezija dienraštyje „Raudonoji vėliava“ / „Šiaulių naujienos“ 1943–1994 m. Pasirinktas analizuoti laikotarpis nuo 1943 m., nes tada pradėta spausdinti poezija dienraštyje, o 1994 m. aptinkamos paskutinės poezijos apraiškos. Analizuojama tik originali, neverstinė poezija, nors dienraštyje buvo spausdinama ir verstinių kūrinių (išimtinai tik iš rusų kalbos).

Tyrimo metodika. Buvo naudojami aprašomasis ir analizės metodai. Visų pirma buvo surinkti eilėraščiai, jie klasifikuojami ir analizuojami. Eilėraščiai buvo klasifikuojami remiantis Vito Areškos poezijos skirstymo metodika (Vitas Areška „Lietuvių tarybinė lyrika“, 1983).

Darbo tikslas. Išanalizuoti poeziją, jos specifiką dienraštyje „Raudonoji vėliava“ / „Šiaulių naujienos“.

Uždaviniai :

1. Išskirti vienu ar kitu laikotarpiu dominavusias poezijos grupes.
2. Išanalizuoti, kokios temos, problemos būdingos poezijai dienraštyje „Raudonoji vėliava“ / „Šiaulių naujienos“.
3. Išanalizuoti, kaip kito temos, problemos dienraštyje, kaip kito eilėraščių poetika.
4. Išskirti, kurių poetų eilėraščių buvo daugiausia spausdinama dienraštyje.
5. Padaryti apibendrinančias išvadas.

¹ *Literatūros teorijos apybraiža*, Vilnius: Vaga, 1982, p. 226.

Darbo naujumas. Dienraščio „Raudonoji vėliava“ / „Šiaulių naujienos“ poezija kaip visuma visiškai nenagrinėta tema. Tai ir sudaro darbo naujumą. Lietuvių regioninė spauda tokiu aspektu niekada nebuvo nagrinėta, todėl tai aktualu tyrinėti, galima stebėti įvairias regioniškumo apraiškas.

Darbo struktūra. Darbą sudaro įvadas, teorinė dalis, kurioje pristatomas poezijos klasifikavimo modelis, tiriamoji dalis, išvados, santraukos lietuvių ir anglų kalbomis, literatūros sąrašas, anotacijos lietuvių ir anglų kalbomis, priedai.

II. Tipologinis pasirinkimas ir jo pagrindimas

Europos literatūros rūšių ir žanrų teorija plėtojama jau ne vienas šimtmetis, pradedant Platonu, Aristoteliu, baigiant R. Jakobsonu, J. Lotmanu ir kitais. Kuriant ir formuojant poezijos klasifikaciją dirbo ir Lietuvos literatūrologai: K. Nastopka, V. Areška, V. Zaborskaitė, V. Daujotytė, V. Kubilius ir kt. Kaip teigia V. Areška: „Turime nemaža vertingų teorinių darbų, leidžiančių suformuluoti mažiau ar daugiau užbaigtą lyrikos kaip literatūros rūšies teoriją, pasirinkti lyrikos tyrinėjimo metodologinius pagrindus ir sistematizacijos principus.“² Galima teigti, kad didžiausią įtaką kūrybos dominantėms padarė kūrybinė individualybė. Kiekvieno poeto charakterio tipas jau nulemia polinkį rašyti tam tikro pobūdžio eiles. Kai kuriuos poetikos dalykus, jų pasirinkimą formuoja ir laikotarpis, tačiau daug ką lemia individas. „<...> Kiekvienoje dainoje tarp eilučių, tarp subtilių sąskambių, tarp nesuvokiamai plonų ir trapių poetinio audinio gijų nejučiomis šmėkši, raibuliuoja ar kaip nors kitaip „pasireiškia“ objektyviai egzistuojantys ir nepaslepiami paties dainuojančio asmenybės bruožai ar bent jau tai, ką jis pats savo ar savo lyrinio herojaus asmenybėje labiausiai myli ir vertina.“³ Šie žodžiai apgintų teiginį, kad poezijoje svarbiomis tampa poeto dvasinės vertybės, jo mąstymas, kurie vienaip ar kitaip atsispindi jo poezijoje.

Viktorija Daujotytė išskiria tokius lyrikos tipus: „<...> visuomeninė, filosofinė, meditatyvinė, publicistinė, gamtos ir ekspresyvinė.“⁴ Kęstutis Nastopka išskiria tik du tipus: „<...> vienbalsišką ir polifonišką eilėraštį <...>.“⁵ Vytautas Kubilius: „<...> artėja prie klasifikacijos pagal subjekto ir objekto santykį kūrinyje. Jis išskiria tokius tipus: aprašomoji, pasakojamoji, invokacinė ir personažinė.“⁶ Kaip rašė V. Areška: „<...> teksto autorius tiesiogiai neperkelia savęs į eilėraštį, bet per kūrybinį aktą nulemia jam atskirą gyvenimą, atskiria nuo savęs“⁷. Galima teigti, kad autorius sukuria lyrinį subjektą, tačiau tarsi perduoda jam ir savo patirties ir savybių. „Pagal išgyvenimų situaciją, lyrinio subjekto meninę konstrukciją ir stilių, V. Areška išskyrė keturias lyrikos grupes:

- Manifestinio tipo lyrika.
- Naracinio tipo lyrika.
- Meditacinio tipo lyrika.
- Dainiškojo tipo lyrika.“⁸

² Vitas Areška, *Lietuvių tarybinė lyrika*, Vilnius: Vaga, 1983, p. 88.

³ Antanas Jonynas, „Vaiko siela, žodžio burtai ir laikas“, *Poezijos pavasaris* 1973. Straipsnių rinkinys, sudarė Kęstutis Nastopka, 1973, Vilnius: Vaga, p. 131.

⁴ Vitas Areška, *Lietuvių tarybinė lyrika*, p. 80.

⁵ Ten pat, p. 80.

⁶ Ten pat, p. 82.

⁷ Ten pat, p. 93.

⁸ Ten pat, p. 84.

Šias grupes kritikas dalija į dar mažesnius klasifikacinius poskyrius, siekdamas visiško aiškumo ir atskyrimo tarp poezijos tipų. Pagal Vito Areškos tipologiją siekiama surasti tokį skirstymo pagrindą, „<...> kuris jungtų pasisakymo situaciją, lyrinio subjekto pasireiškimo būdą ir stilių, kalbos pobūdį, tai siejant su ankstesne žanro tradicija.“⁹

„Poeziją visada laikiau pačia imliausia, intensyviausia ir daugeliu atvejų, kone vienintele forma, geriausia atitinkančia „išsakyti save“ bei įtaigiausiai paveikti kitus.“¹⁰ Šiais žodžiais galima apibūdinti pirmąjį, manifestinės lyrikos, tipą. Įtaigiausiai paveikti kitus reiškia svarbiausiu padaryti poezijos skaitytoją. Priversti ne tik perskaityti, bet ir susimąstyti apie tai, kas rašoma tapo vienu iš svarbiausių tikslų. Manifestinėje lyrikoje išsakyti mintis reikia viešai. Viešoje vietoje neužtenka individualumo, intymių jausmų, todėl bendri kolektyviniai interesai tampa svarbesni. Pasak Vito Areškos: „Didelės erdvės situacijoje tinka lakoniškos formos verbaliniai pasakymai, dinamiškas kalbėjimo stilius, energingi gestai, faktai, nuomonė. Žodis nėra daugiaprasmis, o lyrinis subjektas yra ieškantis suinteresuotų klausytojų. Tai priešingas kalbėjimas nei meditacinėje lyrikoje.“¹¹ Kuo išraiškingesnis kalbėjimo būdas, kuris sugebėtų paveikti klausytojus, buvo būdingas manifestinei lyrikai. Paveikti žmonių minias buvo vienas iš pagrindinių tikslų. V. Areška teigė: „Lyrikoje pirmiausia buvo išryškinamas ne tiek individualus subjektyvumas, kiek kolektyvinis, klasinis vertinimas, orientuojamasi į klasinės politinės kovos aktualizaciją, pasikeitimus visuomeninės sąmonėje, iškeliant liaudies heroizmą ir patriotinį pasiaukojimą.“¹² Siekis lyrikoje atspindėti politikos dominantes buvo svarbus motyvas. Dėmesys sutelkiamas į masinę visuomenės dalį, kuri suprastų kiekvieną žodį, negalėjo būti jokio daugiaprasmiškumo. Atskleisti lyrikoje tuo laikotarpiu svarbius įvykius, kad skaitytojas pats to nenujausdamas taptų tų įvykių dalimi.

Antrasis tipas – naracinio tipo lyrika. Kaip teigia V. Areška, „Naracinis lyrikos tipas susijęs su pasakotojo distancija, nes išgyvenimas išreiškiamas ne tiesiogiai, o per santykį su daiktais ir įvykiais, per refleksiją.“¹³ Galima teigti, kad naracinis lyrikos tipas vaizduoja ryšius, jausmą tarp lyrinio subjekto ir pasaulio. Taip derinami manifestinio ir meditacinio tipo eilėraščiai. Lyrinis subjektas minčių neskelbia visiems viešai, bet ir neišgyvena vienumoje. Pasakojimas skelbiamas pažįstamiems, draugams, artimiesiems. Naracija yra pasakojimas, bet šiuo atveju, svarbus tampa ne jis pats. Svarbesni yra lyrinio subjekto išgyvenimai, nuotaika, intonacija. Pasak V. Areškos: „Sąvokos naratorius, naracinė

⁹ Vitas Areška, *Lietuvių tarybinė lyrika*, p. 85.

¹⁰ Ten pat, p. 42.

¹¹ Ten pat, p. 85.

¹² Ten pat, p. 93.

¹³ Ten pat, p. 84.

lyrika yra patogesnė negu pasakojamoji, vaizduojamoji, aprašomoji, nes sujungia visus čia išvardytus aspektus. Todėl galima teigti, kad naracinėje lyrikoje galima rasti ir pasakojimo, ir aprašymo, ir vaizdavimo¹⁴. Sujungiami trys aspektai, kurie formuoja jau kitokio pobūdžio lyrikos dominantes. Toks derinimas padeda sukurti įvairiapusiškesnę lyriką.

Anot Vito Areškos, „Meditacinis lyrikos tipas formavosi iš dainos, manifestinės ir naracinės lyrikos, kurioje taip pat buvo ir susimąstymo, ir kančios ir abejonių. Į dažnus filosofinius svarstymus žmogus pasineria meilės jutmų ar mirties akivaizdoje. Tai jau nėra proginiai tekstai. Poezijos aktualumas yra netiesioginis, ilgalaikis ir tinkantis beveik kiekvienam poezijos skaitytojui. Todėl atsiranda stiprus ryšys tarp lyrinio subjekto, kūrėjo ir skaitytojo. Bendri dvasiniai jausmai, prisiminimai, ilgesys padeda surasti bendrumą.“¹⁵ Kiekviena eilėraštyje skaitytojas gali atrasti save, savo būsenas ir jausmus. Individualumas tampa esmine dominante meditacinėje lyrikoje. Skaitytojas gali susitapatinti su lyriniu subjektu arba gali visai prie jo nepriartėti. Atsiranda vietos saviems pamąstymams, prisiminimams. Kiekvienas skaitytojas gali ieškoti to, kas būdinga tik jam. Meditaciniams apmąstymams reikalinga tyła, todėl gamta, naktis ir sapnas tampa labai svarbiais simboliais. Kaip teigia Vitas Areška: „Kiekvienam ta tyła skirtinga: tylus gamtos kampelis, nakties ar sapno situacija, laukimo akimirkos uostuose, susimąstymas kelionėje, meditacijai pasitarnauja vienišumo pojūtis žmonių minioje, įsiklausymas į muzikos ar giedančio paukščio garsus, lietaus ar vėjo šnaresį, įsistebėjimas į meno kūrinį, seną namą ar keistai susipynusią šaką.“¹⁶ Kiekvienas skaitytojas pasirenka sau tinkamą vietą meditacijai, o poezija pateikia įvairių pasirinkimų, kaip tai pasiekti.

Paskutinis tipas – dainiškoji lyrika, kuri yra vienas pirmųjų visų žanrų šaltinių. Daina, anot Vytauto Kubiliaus, „Rašytinės lyrikos žanras, kurio charakteringos žymės – melodinga intonacija, refrenai, atsikartojantys kupletai, kreipinių – atsakymų paralelizmas.“¹⁷ Taip atsiranda sąsajos su tautosakos tradicijomis, kuriai tai puiki proga, iš lūpų į lūpas skambant išlikti ateities kartoms. Pasak Vito Areškos: „Lyrinis subjektas dainoje – emocijų žmogus, vertinantis pasaulį jausmais, fantazija, todėl dainos verbalinė pusė nėra išplėtotą.“¹⁸ Tokio tipo poezijoje žodžių kartais ir nėra gausu, tačiau kiekvienas žodis įgaunantis įvairias prasmes, simbolius. Kiekvienas žodis – lyrinio subjekto išjaustas ir sukeliantis įvairius jausmus. Emocijų išsakymas tampa svarbiausia tema. Pavadinimas dainiškoji lyrika, jau suteikia asociacijas su daina, muzika, todėl svarbus žodžių ištarimas, niūniavimas. „Paprasto, be intonacijos, skaitymo jau nebeužtenka, todėl dainoje susipina meditacijos, naracijos ir

¹⁴ Vitas Areška, *Lietuvių tarybinė lyrika*, p. 88.

¹⁵ Ten pat, p. 86.

¹⁶ Ten pat, p.349.

¹⁷ *Literatūros teorijos apybraiža*, p. 226.

¹⁸ Vitas Areška, *Lietuvių tarybinė lyrika*, p. 88.

manifestiniai bruožai. Taip išplečiamas ir dainų repertuaras nuo grynai lyrinių iki romansų ar manifestinės herojinės dainos, giesmės ir patetiško himno.“¹⁹

„Pasirinkta lyrinio pasisakymo situacija žymiai sąlygoja žanro tipą, tačiau ne mažiau svarbi ir bendra istorinė literatūrinė situacija, kuri paaiškina, kodėl vienu laikotarpiu yra labiau populiarūs vienokio tipo žanrai ir jų populiarumas sumažėja kitu laikotarpiu. Pagal istorinę laikotarpį ir įvykius atsiranda tendencijos ir taip sukuriamas lyrikos skirstymas. Vieno ar kito poeto kūrybos priskyrimas kuriam nors lyrikos tipui yra gana sąlygiškas, nes dažnai ne vienas poetas yra sukūręs įvairių tipų lyrikos, kurioje pasireiškė ne viena žanrinė tradicija“²⁰. Kūrybos dominantės skiriasi, nes keičiantis individui kinta ir jo poezija. Individualumą kiekvienas poetas kuria skirtingai, tačiau lieka įtaka, kurią sudaro įvairūs dalykai. Kritikai siekia sukurti tam tikras dominantes, pagal kurias bus skirstoma poezija, bet tai padaryti labai sunku.

V. Areškos pasiūlyta poezijos klasifikacija pasirinkta dėl to, kad adekvačiausiai tinka tyrinėjamam objektui, kad atskirais periodais, atskirais (istoriniais) laikotarpiais „Raudonojoje vėliavoje“ / „Šiaulių naujienose“ dominuodavo vienas ar kitas Areškos išskirtas lyrikos tipas. Darbe dažniausios dominantės ir bus labiausiai išryškintos. Vitas Areška išskiria: „pagal išgyvenamą situaciją, lyrinio subjekto meninę konstrukciją.“²¹ Toks lyrikos skirstymas labiausiai artimas realiai istorinei ir tipologinei lyrikos žanro dominantei. V. Areška siekė: „<...> surasti tokį skirstymo pagrindą, kuris jungtų pasisakymo situaciją, lyrinio subjekto pasireiškimo būdą ir stilių, kalbos pobūdį, tai siejant su ankstesne žanro tradicija.<...> Tokia klasifikacija padeda į lyriką pažvelgti įvairiapusiškesniu, daugiau aprėpiančiu žvilgsniu, tačiau ir padeda nepamiršti poezijos tradicijų. Nagrinėjamas ne tik lyrinis subjektas, bet ir jį supanti aplinka, laikotarpis. Į poeziją pažvelgiama iš įvairių kampų, taip aptinkami ir vis kiti kontekstai ir aliuzijos.“²²

¹⁹ Vitas Areška, *Lietuvių tarybinė lyrika*, p. 88.

²⁰ Ten pat, p. 95.

²¹ Ten pat, p. 84.

²² Ten pat, p. 84.

III. Poezija dienraštyje „Raudonoji vėliava / „Šiaulių naujienos“

I. 1944–1956 m. manifestinio tipo lyrikos dominantės

1.1. Politinių permainų eilėraščiai

Lyrika – vienas labiausiai suklestėjusių lietuvių pokario literatūros žanrų: „Pokario dešimtmetis (1945–1954 m.) pasižymi gausiu lyrikos derliumi: vien tik respublikiniuose periodikos leidiniuose šiuo metu išspausdinta <...> beveik 3 tūkstančiai eilėraščių, išleistos (neskaitant antologijų ir almanachų) 53 eilėraščių knygos, kurių autoriai yra 26 lietuvių tarybiniai poetai“²³. Šie faktai rodo, jog poezija periodikoje klestėjo. „Raudonojoje vėliavoje“²⁴ per metus, tarkim, 1944 metais, išspausdinti 6 eilėraščiai, o 1946 metais jau net – 16. Šie skaičiai rodo poezijos gausėjimą dienraštyje. Svarbu pastebėti tai, kad 1947 m. RV pasirodė tik 4 eilėraščiai. Tai rodo, kad kultūra ir literatūrinis gyvenimas buvo „apmiręs“. Išspausdinti du Jovaro eilėraščiai „Respublika kelsis žydės vėl Šiauliai“ ir „Mes laukų artojai“ taip pat Juliaus Janonio „Ateities dainius“ ir Vytauto Rimkaus „Mūsų miestas“. Būdingiausias pokario lyrikos žanras yra trumpas eilėraštis. Eilėraščio grafika – aiškūs ketureiliai. Kaip pavyzdį galima pateikti A. Navicko eilėraštį „Lietuviui Raudonarmiečiui“ (RV, 1944-12-05). Tai pirmas eilėraštis išspausdintas RV. Virš eilėraščio patalpinta žengiančių kareivių nuotrauka ir straipsnis skirtas pagirti valstiečius, kurie gausiai aukoja tankų ir lėktuvų statybai. Eilėraštis šiame lape išskirtas, apvestas linijiniu kontūru, šriftas kitoks, nei straipsniuose, pavadinimas – didžiosiomis raidėmis. Ir eilėraščio tematika ir nuotrauka virš jo dera tarpusavyje. Eilėraštyje išreikšta kova dėl Lietuvos „laisvės“ manifestuojama nuotrauka, kurioje vaizduojami „pasitempę“ kareiviai. Vaizdas ir kalba papildo vienas kitą. Likę straipsniai šiame lape skelbia įvairias temas: apie uždarytą universitetą, bibliotekos atidarymą, loterijos laimėjimus. Eilėraštis įterptas į skirtingus kontekstus, nėra ryšio su visais straipsniais. Būtent dėl linijinio kontūro aplink eilėraštį nukreipiamas dėmesys visų pirma į jį.

„1940 metais lietuvių literatūroje pradėtas formuoti sovietinės, socialistinio realizmo literatūros modelis savo pavidalą ryškiausiai įgavo pokario laikotarpiu 1945–1954 metais. Pasak Vytauto Kubiliaus, „pokario literatūra buvo valstybinis menas, reiškiantis sovietinės valstybės interesus ir tos valstybės politiką <...>. Tai buvo perdėm racionalistinė literatūra, kuriama pagal nurodytas temas, herojų tipus, panašių konfliktų schemas.“²⁵ Todėl šio laikotarpio literatūra dažnai pavadinama kanonine, normatyvine literatūra.“²⁶ Kaip teigiama, tai buvo valstybinis menas, todėl ir temos turėjo atitikti esamą situaciją. Meniniu atžvilgiu šis laikotarpis neturėjo jokios vertės, kartais net teigiama, kad jis turėtų būti išbrauktas iš literatūros. Bet kuriuo atveju kūryba išlieka, ir RV atspindėjo poeziją, kuri

²³ Vytautas Kubilius, *Rašytojas pokario metais*, Vilnius: Vaga, 1991, p. 9.

²⁴ Raudonoji vėliava toliau bus žymima trumpiniu RV.

²⁵ Vytautas Kubilius, *Rašytojas pokario metais*, p. 6.

²⁶ Irena Baliulė, *Lietuvių sovietinė normatyvinė proza (1940–1954 m.)*, Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, 2009, p. 4.

buvo kuriama ir skaitoma aptariamu laikotarpiu. Kaip teigia: „Iš to socialinio derinio, progresuojant kultūrai ir technikai po eilės etapų turi išsivystyti komunistinė visuomenė <...>Visų jų kelias atsispindės literatūroje.“²⁷

Pokario metų poezijoje buvo išreiškiami įvairūs dalykai: istorinis kontekstas, politinė situacija ir pan. Remiantis to meto spauda galima daryti išvadą, kad aptariamu laikotarpiu Lietuvos poetams kūrybos pavyzdį rodė didieji Rusijos poetai. RV taip pat buvo galima rasti ir eilėraščių, išverstų iš rusų kalbos. V. Majakovskio, N. A. Nekrasovo, L. Kupala ir kt. rusų poezija tapo literatūriniu kanonu, kuriuo remiantis buvo kuriami ir lietuvių poetų kūriniai. Kokių principų laikytis, kaip paveikti skaitytoją, rusų literatūros stereotipai, kuriuos ir skelbė partijos įsakymai, buvo aptariami ir viešoje erdvėje. Tiriamuoju laikotarpiu RV eilėraščius rašė: P. Navickas, Jovaras, Aleksas Muižė, Vladas Mozuriūnas, Vincas Kymantas, Alfonsas Kriščiūnas, Julius Janonis, Vytautas Rimkus, Valerija Valsiūnienė ir kt.

Spausdinti eilėraščiai leidžia pastebėti kūrybos dėsningumus, ir kaip istorinis laikas arba kontekstas darė įtaką, kaip kūryba kito vėlesniais metais. Socialistinis realizmas, kaip teigia Irena Baliulė, dažnai vadinamas „totalinės imitacijos“ menu. Galime teigti, kad poezija RV aptariamu laikotarpiu buvo visiškai tam tikrų sutalpintų normų forma. Asmenybės išraiška, atsakomybė visuomenei tapo visiškai nebesvarbiomis vertybėmis. Poezijos centre iškilo kolektyvas ir kolektyvinė nuomonė. Taip suformuojamas ir žodynas – jame dominuoja žodžiai susiję su tėvyne, šviesia ateitimi, vadų garbinimu, partija ir darbu. Svarbia tema tampa naujo gyvenimo vaizdinys, kuris neatsiejamas nuo „šviesia ateitimi kuriamo rytojaus“. Pasak I. Baliulės, nurodomos tokios temos, kurias turėjo atskleisti kūriniai: herojinė tarybinės liaudies kova Didžiojo Tėvynės karo (taip buvo vadinamas Sovietų Sąjungos ir Vokietijos karas 1941–1945 m.) metais; liaudies ūkio atstatomieji darbai; žemės ūkio socialistinė pertvarka (kolūkių kūrimasis); nauji žmonių santykiai (kolektyvinis darbas, idėjinis ir politinis sąmoningumas); žiauri klasių kova (pokario rezistencinio pasipriešinimo kova). Visos temos tampa neatsiejamos nuo istorinio konteksto. RV poezijoje visos šios temos ir vyrauja aptariamu laikotarpiu. Kūrinių pobūdis palyginti nesudėtingas, elementari ir tekstų sandara, atsiranda, vadinama, šabloniška poezija. Anot Irenos Baliulės, pokario literatūroje tai, kas sena, aiškiai konotuojama neigiamai. Sena – tai atgyventa, neperspektyvu, žalinga, netinkama naujai ideologijai. Praeities ir dabarties priešpriešą galime matyti V. Rimkaus eilėraštyje „Mūsų miestas“: „Iš griuvusių/ iš brūzgynų / štai: / gatvės tiesias / ir dirbtuvių / pamatai“, (RV, 1947-11-06). Dar vienas pavyzdys Malvinos Serčevičiūtės eilėraštis „Senasis kalvis“, kuriame prisimenama skaudi praeitis ir džiaugiamasi dėl vis laimingesnės ateities: „– O, pamenu...vaitojo dienos – / Pasako kalvis tyliai sau. /

²⁷Л. Троцкий, „Литература и революция“, Москва: Издательство поличислой литературы, 1991, р. 168.

– Tave, vaikelį, juk ne vieną / Tik sausa duona maitinau.“, (RV, 1946-08-31). Partijos vadovai ir su partija susiję žmonės – tai herojai, kurių funkcija poezijoje – paveikti kitus, neapsisprendusius, vesti juos tinkama kryptimi. Stalino ir Lenino porteto įvaizdžiai, jų pasekėjai ir bendražygiai, raudona vėliava ir Tarybų Sąjungos himnas – nepamirštami simboliai poezijoje.

Eilėraščiai aptariamam laikotarpiu formavo kiekvieno piliečio mentalitetą. Buvo kūrybinė cenzūra ir poetai negalėjo pasirinkti, kokius eilėraščius kurti. „Nuo 1946 m. pabaigos buvo žymiai apribotos rašytojų galimybės naudotis tokiomis meninės išraiškos priemonėmis, kurios perteiktų sąlygiškumą, simbolinius apibendrinimus, romantizuotą vaizduotės polėkį. Nors romantizavimas oficialiai ir nebuvo neigiamas, tačiau iš esmės jis buvo suprantamas kaip ateities perspektyvų atskleidimas įprastinėmis realistinio vaizdavimo priemonėmis“²⁸.

Lyrikoje atsispindėjo aptariamo laikotarpio politinė išraiška. Buvo sukurti stereotipai, pagal kuriuos kiekvienas pilietis privalėjo gyventi. Kūryboje buvo svarbu atspindėti to laiko ideologines tiesas. Šią poziciją atspindi *Raudonojoje vėliavoje*²⁹ (1948-01-22) S. Nėries eilėraščio „Leninas nemiršta“ fragmentas: „Stalinas mums Leninu palieka! / Viena partija – viena tiesa!“. Poezija privalėjo būti emociinga ir ekspresyvi, nes ji neretai buvo susieta su ja lydinčiu straipsnių kontekstu. Taip buvo norima atskleisti įvykių svarbą. Tačiau visa tematika ir kontekstas buvo neatsiejami nuo istorinio laikotarpio ir politikos. Aptariamam laikotarpiu ideologija poetams buvo įkvėpimo šaltinis, nes būtent remiantis komunistine ideologija buvo kuriami eilėraščiai.

Manifestinė lyrika neslepia savo praktinių tikslų, t. y. siekia paveikti auditorijos protus ir emocijas pakreipti tam tikra linkme. Pokario laikotarpiu, 1944 m., daugelio poetų tikslas buvo idealizuoti armiją. Vienas tokių P. Navickas. Aptariamuoju laikotarpiu armijos gretose dalyvavo ir lietuviai Raudonarmiečiai, kurie eilėraštyje idealizuojami: „Savuoju krauju laistai žiedus laukų. / Dėl savo tautos, dėl šviesios ateities“ (RV, 1944-09-05). Revoliucinei manifestinei lyrikai labai svarbi žmogaus pareigos tema. Kiekvienas pilietis atsakingas už savo tėvynę ir privalo kovoti už jos nepriklausomybę. P. Navicko eilėraštis „Lietuviui Raudonarmiečiui“ patvirtina šią mintį: „Kad būtų laisva tavo žemė gimta“. Lyrikoje vartojamos retorinės priemonės: sušukimai, pradžios ir pabaigos efektai, šūkiai. Tai galime pastebėti ir Jovaro eilėraštyje RV „Respublika kelsis, žydės vėl Šiauliai“ išspausdintame (1947-01-30); „Ką turim geriausio – kovotojams duokim / Jie mus išvadavo iš rankų mirties!“. Pavadinimas manifestiniuose eilėraščiuose atlieka labai svarbią funkciją. Dažnai tai būna šūkis: kaip pavyzdį galime pateikti minėtą Jovaro eilėrašį.

²⁸ Rytis Trimonis, *Atakuojančio laiko lyrika*, Vilnius: Vaga, 1976, p. 27.

²⁹

Įtaigi pradžia ir įsimenanti pabaiga tampa svarbiu lyrikos principu. Pabaiga dažniausiai viltinga, kupina optimizmo ir kviečianti bendrumui į „šviesią ateitį“, kaip Jovaro eilėraštyje: „Mus laimė visų – darbininkai draugai / Respublika kelsis žydės vėl Šiauliai“. Įvairios meninės priemonės padeda sustiprinti kalbėjimo vaizdingumą: veiksmažodžiai, epitetai. Įtaigumas tampa svarbiausia teksto funkcija. Ši funkcija eilėraščiuose nėra slepiama, skaitytojui nereikia ypatingai gilintis, viskas labai aiškiai išdėstyta ir akivaizdžiai matoma. Suvokėjas kviečiamas tiesiogiai prisijungti prie skelbiamų tikslų ir šūkių. Kaip literatūros kritikas Vitas Areška teigia: „Pagrindinės manifestinio tipo lyrikos priemonės, sukuriančios poetinį eskpresyvumą, išreiškiančios diskursinį (paremtą loginiu ryšiu) mąstymą, pajungtos įtaigos, įrodinėjimo, agitacijos tikslams“³⁰.

Dauguma dienraščio manifestinių eilėraščių neatsiejami nuo politinės ideologijos. Lyrika rašoma įvairiais stiliais, tačiau jų funkcija labai aiški, t. y. parodyti išvaduotojų, kuriais laikomi tarybinės armijos kariai, didingumą. Kaip pavyzdį galima pateikti RV Vinco Kymanto eilėraščio „Tarybų Sakalai“ fragmentą (RV, 1945-02-22): „Jau atnešė mums laisvę Tarybų Sakalai“. Šiuo atveju, sakalo metafora išreiškia karių didingumą ir drąsą. Eilėraščiai buvo kuriami labai paprastu, primityviu stiliumi, kurį suprastų kiekvienas pilietis. Buvo sudaryta tam tikra programinė kalba, kuri buvo nukreipta į kiekvieną suvokėją. Veikti pagal tam tikrą planą buvo svarbiausias tikslas, nepripažįstama jokių netikėtumų, tik griežtas komunistinės programos vykdymas, kuris suponavo tuometinį lūkesčių horizontą. Kiekvienas skaitytojas tarsi laukė to, kaip reiktų elgtis ar veikti toliau. Jovaro eilėraštyje RV „Respublika kelsis, žydės vėl Šiauliai“ teigiama: „Padėkime dirbti draugams dirbantiesiems, / Reik daug pristatyti naujų vėl namų, / Reik laimę ir džiugsmą suteikti saviesiems/ Ir liaudį baigt kelti iš jūros vargų“. Šis eilėraštis tarsi vainikuoja ir paryškina straipsnius esančius šiame puslapyje (pvz. straipsnį „Miestas kyla iš griuvėsių“).

Nebuvo net mažiausios minties nukreiptos į individualumą. Individualumas aptariamam laikotarpiu neegzistavo. Nevyravo jokie žodžio daugiareikšmiškumo, privalėjo viskas būti išdėstyta aiškiai. Asmeninės nuomonės ar nukrypimo nuo temos bei partijos kurso negalėjo būti. Eilėrašciais buvo kuriama propagandinė, ideologinė tikrovė, o lyrika buvo tik tokios manipuliacijos būdas. Didaktiniai pamokymai būdingi V. Kymanto eilėraščiui RV „Pavasario sėja“ (RV, 1946-04-02): „Mes niekam niekad nevergausim – lietuvių liaudis laisvėj auga“. Skelbiama laisvė, bet ji labiau ideologinė ir sukurta, kuri neatspindėjo realybės. Lyrinis subjektas stengiasi kiekvieną skaitytoją priartinti prie kuriamos tikrovės ir savęs. Stengiasi, kad klausytojas taptų dalimi to, kas vyksta. Daugelyje eilėraščių vartojamas įvardis „mes“, kuris suvienija poetą ir skaitytoją.

³⁰ Vitas Areška, *Lietuvių tarybinė lyrika*, p. 99.

Apžvelgus tiriamojo laikotarpio manifestinio tipo politinio pobūdžio eilėraščius regioninėje spaudoje galima daryti išvadą, kad tokio tipo poezija Šiaulių periodikoje klestėjo, tačiau savitais meniškais bruožais neišsiskyrė. Tai dažniausiai buvo trumpi, aiškūs ketureiliai, atspindintys socialistinio realizmo literatūros bruožus. Meniniu požiūriu šie kūriniai neturėjo jokios išliekamosios vertės (istoriniu požiūriu vertė išlieka). Visiškai nebuvo svarbi asmenybės išraiška, nes dominavo kolektyvinė nuomone ir „naujo gyvenimo“ įvaizdžio idėja. Eilėraščių temos buvo siejamos su istoriniu – politinių permainų – kontekstu: Antrojo pasaulinio karo situacija, atstatomaisiais pokario darbais, žemės ūkio pertvarka, naujais žmonių santykiais ir rezistencio pasipriešinimo kovomis. Esminis tikslas – idėjiškumas – nukreiptas į kiekvieno piliečio mentaliteto formavimą. Pakankamai nesudėtingas, primityvus eilėraščių stilius tarsi skatino pilietį veikti pagal paprastą planą, kaip jam reiktų elgtis ir ką jis turėtų veikti „bendrame“ gyvenime prie kuriamos miesto tikrovės.

1.2. Šlovinimo eilėraščiai

Galima pastebėti, kad išskirtinę, savitą vietą manifestinio tipo lyrikoje užima proginiai eilėraščiai skirti kariams, pasveikinti juos su pergale kare, nemaža dalis Stalinui, Leninui pašlovinti. Be to, buvo šlovinama tėvynė, darbas ir darbininkai. Temos, priklausomai nuo laikotarpio, kito. Beveik nesvarbu, kam skirtas eilėraštis, svarbu šlovinimas ir aukštinimas, neretai peraugantis į nenatūralią, pompastišką patetiką. Galima pastebėti tai, kad vadų šlovinimui normatyvinėje poezijoje buvo skiriama visada daug vietos. Eilėraščiai keliama į pirmuosius spaudos puslapius, šalia visada įkeliama nuotrauka ir spausdinami straipsniai, neatsiribojantys nuo poetinės, sovietinės stilistikos aukštinantys vadų narsą ir protą. Hiperbolizuojamas patriotizmo jausmas sovietinei valstybei, heroizmas buvo iškeliamas kaip svarbiausias bruožas. Lenino ar Stalino asmenybės buvo pateikiamos kaip idealas, piliečiai turėjo į juos lygiuotis. Nuotrauka, eilėraštis ir pagiriamasis straipsnis buvo neatsiejami komponentai greta šlovinimo eilėraščių. Šituose eilėraščiuose atsispindėjo panegirika. V. Montvilos eilėraštis „Leninui“ – puikus šlovinimo pavyzdys: „Ateina genijai / Ir vėl išnyksta / Atėjo / Leninas / Visiem laikam“, (RV, 1946-01-19). Šiame eilėraštyje svarbiu dalyku tampa ir grafika. Kiekvienas žodis iškeliamas į skirtingas eilutes, norint paryškinti ir atkreipti dėmesį į kiekvieną komponentą atskirai. Leninas vaizduojamas tarsi nemirtingas, jis lyginamas su dievybe. Jis miršta, tačiau amžinai lieka jo ideologija, kuri vienintelė teisinga ir nepakartojama. O žodžiai „Ateina genijai ir vėl išnyksta“ sumenkinama įžymių mokslininkų, menininkų kūrybinio palikimo vertė, o Lenino skelbiama „tiesa“ išaukštinama. Panašiai formuluojama mintis ir RV spausdintame (1946-11-06) Vl. Mozuriūno eilėraštyje „Ateina įvykiai ir vėl išnyksta“ antrinančiame V. Montvilos išsakytai minčiai: „Ateina įvykiai ir vėl išnyksta, / Užleisdami istoriją gyvenimui naujam. / Atėjo Revoliucija ir liks ji / Liks viena neužmirštama visiems

laikams“. Šiuo eilėraščiu tarsi bandoma nubraukti tautos istoriją, žymius įvykius. Jame šlovinama Spalio revoliucija, kaip vienintelis galimas atsinaujinimas, kurio pasekmė „teisinga“ ideologija. Praeitis tampa visiškai nebesvarbia, esminiu dalyku tampa dabartis, kurią atneša revoliucija.

Panegirika buvo neatsiejama ir nuo Stalino asmenybės. „Gyvybė – jo vardas, / Jo vardas – šviesa ir kova. / Jo mylimas vardas – / Tarybinė žemė laisva“ (A. Venclova „Stalino vardas“) (RV, 1949-12-21). Ypatingas dėmesys Stalinui atsirado jam mirus. Tada jam buvo skiriama eilėraščių, spausdinamų ištisuose puslapiuose. Visi žymieji poetai kūrė jam eiles. Stilių buvo įvairių, tačiau tikslas buvo pašlovinti. „Stalinas paliks per amžius gyvas, / Plauks jam iš visų kraštų garbė“ (A. Venclova „Stalino vardas“; RV, 1953-03-06). Stalino vardas kaip ir Lenino skelbiamas kaip niekad nemirštantis ir amžinai gyvas. Jo garbingumas ir šlovė skelbiama „per visą pasaulį“. Lyrikoje pavadinimai gana primityvūs, nes juos perskaičius tampa aiški pagrindinė mintis. Visi šlovinimo eilėraščių pavadinimai, kurie skirti vadams, juose Stalinas arba Leninas. Eilėraščiai, garbinantys Staliną, šiandien stebina savo pompastiškumu, tačiau tuo metu atitiko ekstatišką kuriamos utopinės tikrovės pobūdį: „Ir sklinda apie jį plačiai / Legendos po pasaulį: / Galingi Stalino pečiai/ Laužia vartus į saulę“ (S. Nėris „Poema apie Staliną“; RV, 1953-03-06).

Įvairių istorinių sukrėtimų metu idėjas stengiamasi paversti veiksmais, o poezija siekia tiesiogiai veikti realybę. S. Nėris šiame eilėraštyje Staliną bando parodyti kaip mitinę, legendinę būtybę: „Stalinas – liaudis. / Su tautom suaugęs,“ (V. Sirijos Gira „Prie garsintuvo“; RV, 1953-03-06). Vaizdiniai – formulės atitiko aktualijų tikslus. Poetui buvo svarbu išryškinti stiprų ryšį tarp Stalino ir liaudies. V. S. Gira norėjo parodyti, kad kiekviename žmoguje yra dalelė Stalino. Ir kiekvieno širdyje liko tuštuma. „Jo globojami ramiai gyveno / Su laimingu vyru ir vaiku“ (T. Tilvytis „Su Lenino – Stalino vėliava“). Po tautos vado mirties žmonėms tartum tapo nebeaiški jų ateitis. Poetui dabar rūpėjo kiekvieno žmogaus jausmai, todėl jis lyriką nukreipia į lengvai atpažįstamų ir visus jaudinančių vaizdų paiešką. Naudojamas būtasis kartinis laikas kuria gražios praeities prisiminimus. Stalino mirties dieną lyrikai būdinga herojinė, patetiška gaida: „Nejaugi jis iš mūsų tarpo jau išėjo / Nejaugi jo daugiau jau niekad nebebus – / Mūs vado Stalino, kurį mes taip mylėjom / kuris garbė ir laimė buvo mūs“ (J. Sabaliauskas „Mirtis bejėgė jį iš mūs atimti“; RV, 1953-03-06). Kūrėjo misiją pabrėžiantys faktai iškelia ir adresato reikšmę. Ji skirta ne kuriai nors žmonių grupei, o visai tautai, gedinčiai tautos vado mirties.

Šlovinimo eilėraščiai pokario „Raudonojoje vėliavoje“ užima pakankamai svarbią vietą, nes būdami glaudžiai susiję su revoliucinių permainų lyrika, siekia paveikti kolektyviškai mąstančios auditorijos protus ir emocijas. Šlovinamos asmenybės – Leninas, Stalinas, tarybinis karys ar darbininkas – buvo vaizduojami kaip sektinos asmenybės, idealai, į kuriuos eiliniai žmonės privalėjo

lygiuotis. Panegiriškas, nenatūralus, dažnai hiperbolizuotas tam tikros asmenybės aukštinimas to meto poezijoje visiškai užgožia lietuvių tautos istoriją, svarbius jai asmenis, tautines vertybes.

1.3. Ideologiniai eilėraščiai

„Veikiama gyvenimo ir vidinių raidos dėsnių kiekvieno laikotarpio poezija suformuoja tam tikras normas“, - yra teigusi V. Daujotytė.³¹ Normatyvinėje poezijoje buvo norima parodyti, kad pažangiausia žmonijos istorijoje pasaulėžiūra yra marksizmo – leninizmo ideologija, kuri sudaro aukščiausią pakopą žmogaus dvasinės kūrybos raidoje, todėl pokario poezijoje buvo privaloma išreikšti socialistines idėjas. Lyrikoje svarbiausia tapo ne meninė forma, o ideologinis – jausminis turinys, įrodantis poeto atsidavimą sovietiniams idealams. Lietuvoje įgyvendinama sovietinė politika turėjo priartinti visuomenę prie socialistinės struktūros, atverti kelią oficialiosios ideologijos propaguojamoms vertybėms.

„Poezijos semantika padėjo kurti naujo gyvenimo paveikslą. Poetai perėmė partinių veikalo, agitacijos ir propagandos retoriką.“³² 1948 metais RV išspausdintas A. Jonyno eilėraštis „Šalin nuo kelio“, gali būti laikomas pavyzdiniu, ideologiniu eilėraščiu. Kreipimusi į visuomenę, retoriniais sušukimais: „Budėki liaudie! Šalin juos nuo kelio! / Kad nebetrukdytų mums žengti pirmyn / Tegul ramybė gaubia kaimą žalią. / Tegul vaikai nekrūpčioja naktim“ –, priartėjama prie skaitytojo jausmų, jis skatinamas intensyviai veikti, dirbti, tikėti ir turėti vilties. Taigi, poveikio retorika yra labai svarbi ideologinio pobūdžio eilėraščiams, nes ji skatina kurti kolektyvinį mąstymą nenukrypstant nuo dominuojančios ideologijos. Ypatingą galią turėjo žodis „liaudis“ padėjęs kurti bendruomeniškumą. Kurti tai, kas reikalinga, o ne tai, kas atsiranda kūrybos procese, buvo viena iš svarbiausių sovietinės ideologijos nuostatų. Po tarybinės armijos išvadavimo (1944 m.) spauda negalėjo turėti kitų interesų kaip liaudies interesai.

Viena iš svarbiausių ideologinių eilėraščių temų yra komunistų partijos ir jos veiklos aukštinimas: „Rodo partija pergalių kelią / Kas mums juo žengti neleisti išdrįs / Vis arčiau laimės žiburius semia / Komunizmo šviesus švyturys“ (E. Skerstonas; RV, 1953-07-26). Komunistų partija buvo labai vertinama, nes komunizmas buvo kaip vienintelė tiesa, vedanti „į šviesų rytojų. Komunistinės idėjos buvo deklaruotos Komunistų partijos ir paskelbtos 1946 metų Lietuvos rašytojų susirinkime. „Komunizmas – saulė lūpose, / Auksas javuose vilnijęs“ rašė poetas V. Šidlauskas eilėraštyje „Džiaugsmas“ (RV, 1962-04-22). Saulė ir šviesus rytojus tiek šiame, tiek kituose eilėraščiuose tampa pagrindiniais simboliais kalbant apie komunistų partiją. Hiperbolizuojamai kuriamas to laikotarpio vaizdas, kuriame šilumą, gėrį, draugystę kuria tik komunizmas. Tuo laikotarpiu

³¹ Viktorija Daujotytė, *Kas tu esi, eilėrašti?*, Vilnius: Vaga, 1980, p. 45 – 46.

³² Irena Baliulė, *Lietuvių sovietinė normatyvinė proza (1940–1954 m.)*, p. 6.

komunistų partija buvo darbo žmonių atstovė ir reikalų gynėja: „Kad gaustų dar garsiau plieninės staklės / Kolūkiuos kad banguotų dar plačiau javai / Vieningai mes šiandien prie urnų einam / Už laimę Stalinui dėkingi amžinai“ (N. Mockevičius „Kovo 12“; RV, 1950-03-12).

Buvo ieškoma pačių įvairiausių vaizdavimo būdų, meninių priemonių, kurios padėtų kuo įtikinamiau atspindintėti vyraujančią komunistinę santvarką. Partijos narys – komunistas – iškeliamas į aukštumas, vaizduojamas kaip idealas kiekvienam piliečiui. Partijos narys, kuris atstovauja darbo laudžiai ir kuria „šviesų rytojų“, yra visų mylimas ir gerbiamas jos atstovas: „Komunistas – ir žodžio užtenka / Kad plazdėtų širdis / Kaip liepsna“ (S. Boreikaitė „Komunistai“) (RV, 1963-12-01). Teiginių ar netgi atskirų žodžių kėlimas į naujas eilutes parodo kiekvieno žodžio svarbą lyrikoje. Norėdami dar labiau sustiprinti svarbiausias kūrinio idėjas, poetai nemažai dėmesio kreipė ir į grafinį teksto vaizdą. Kuo trumpesnės eilutės, tuo lengviau įsiminti ir perprasti kūrinio esmę. Eilėraščiai buvo kuriami masinei visuomenei, todėl vyraujanti lyrikoje privalėjo būti primityvi poetika, skyryba ir paprasta leksika: „Komunizmo aušra / Aušra žemei visai“ (J. Samulionis „Taikos balandis“; RV, 1953-12-22). Visų pastangų dėka pavyko pasiekti, kad pokario poezijoje tarybinė santvarka tapo vienintele kelrode „į šviesų rytojų“. Tai patvirtina ir J. Paleckio žodžiai: „Nėra pasauly kitos vyriausybės, nėra pasauly kitos partijos, kurios turėtų tokį pasitikėjimą liaudy, kokį turi tarybinė vyriausybė ir komunistų partija“³³.

RV yra eilėraščių, kuriais reiškiama padėka komunistų partijai ir jos ideologams – Leninui ir Stalinui. J. Sabaliausko eilėraštyje „Dainuoju Partijai“ skelbiama: „ – Ačiū, Partija, tau, ačiū tau, Staline / kad į laimę tu Lietuvą mano vedi!“ (RV, 1948-02-21). Šalia eilėraščio pateikiamas ir J. Paleckio straipsnis „Didžiajai komunistų partijai vadovaujant“, kuris yra panegirika – padėka komunistų partijai. Komunistų partija aukštinama ir jai dėkojama ir J. Kruopio eilėraštyje „TSKP“. „Už žvaigždes, kurios padangėj švyti / Ji viena šviesesnė iš visų“ (RV, 1963-12-20). Taigi, tarybinė santvarka Lietuvai tampa kaip vienintelis išsigelbėjimas pokario situacijoje.

Buvo išreikštas didžiulis pasitikėjimas valdžia, kuris tuo laikotarpiu esą buvo darbo žmonių atstovė ir reikalų gynėja: „Kad gaustų dar garsiau plieninės staklės / Kolūkiuos kad banguotų dar plačiau javai / Vieningai mes šiandien prie urnų einam / Už laimę Stalinui dėkingi amžinai“ (N. Mockevičius „Kovo 12“; RV, 1950-03-12). Šiame „Raudonosios vėliavos“ numeryje, išleistame rinkimų dieną, pirmame puslapyje išspausdinti šūkiai: „Už tėvynę! Už Staliną! Už taiką! Už komunizmą!“. Ir lyrikoje, ir šūkiuose nepamirštami autoritetai, kurie kaip idealai buvo kuriami kiekvieno piliečio sąmonėje. Darbo žmonės buvo neatsiejami nuo partijos, nes jie sudarė didžiąją tautos dalį, t. y. 90 – 95%. Kaip teigė V. Leninas: „Tarybų valdžios esmė yra ta, kad nuolatinis ir

³³ Justas Paleckis, *Už geresnę pasaulį*, Vilnius: Vaga, 1987, p. 42.

vienintelis visos valstybės aparato pagrindas yra masinė organizacija, kaip tik tų klasių, kurios buvo kapitalizmo engiamos“ (RV, 1955-05-07).

Kadangi to meto ideologijoje svarbiausias tikslas buvo sutelkti kuo daugiau žmonių komunizmo statybai nuošaly negalėjo būti paliktas jaunimas, todėl buvo įkurta komjaunimo organizacija. „Ir šiandien aš kiek mano jėgos leis / Kovosiu dirbsiu su tavim kartu / Kad ateitų aš savo liaudies dalia / Galėčiau grumtis už komunizmą“ (J. Sabaliauskas „Komjaunimo bilietas“; RV, 1955-05-07). Šiame eilėraštyje išreiškiamos komjaunimo tiesos, atspindinčios komunistų partijos programą. Parodoma, kaip svarbu nuo jaunų dienų kalbėti apie politinės santvarkos idealus. Paaukoti gyvybę kovojant už tarybinę tėvynę laikoma didžiule garbe. Toks ideologinis jaunimo auklėjimas kūrė naują komunistų kartą, kuri ir toliau turėjo tęsti Lenino – Stalino propaguotas tradicijas.

Tarybinė ideologija buvo stengiamasi paveikti kuo platesnius liaudies sluoksnius, todėl ji buvo nukreipta ir į moterų sąmonę: „Todėl pakelk tu savo balsą – motinišką, tvirtą / Prieš dolerinius budelius, prieš žmogžudžius tautų / Prieš tuos, kurie negimusiems jau ruošia mirtį / Į kovą privalai be baimės stoti tu“ (J. Sabaliauskas „Į kovą privalai tu stoti“; RV, 1953-11-05). Šis manifestinio pobūdžio eilėraštis, kviečiantis kilti į kovą, nepamiršta ir moterų, kurioms vaikai yra didžiausias turtas, todėl jų sąmonė manipuluojama per baimę juos prarasti: „Prieš tuos, kurie negimusiems jau ruošia mirtį“. Poveikio retorika: „Todėl pakelk tu savo balsą“, „Į kovą privalai“, tampa neatsiejama nuo lyrikos. Moteris pakankamai įtaigiais eilėraščiais buvo lengviausia paveikti.

Ideologiniai eilėraščiai propagavę sovietinės politikos idėjas tiriamuoju laikotarpiu RV pakankamai stipriai formavo skaitytojų pasaulėžiūrą, nes jų ideologinis turinys buvo labai gerai reglamentuotas. Įtaigumą lėmė ne kūrinio meniškumas, o jo turinys, kuriuo skaitytojas buvo skatinamas nuolatiniu darbu kurti „šviesų rytojų“.

2. Poezijos novatoriškėjimas (1957–1964)

Vitas Areška teigia: „Šeštojo dešimtmečio pabaigoje ir septintojo pradžioje (novatoriškumo sprogdymas) sustiprėjo įvairių tipų sintezės procesas, tačiau ryškiausią vietą pradeda užimti filosofinė ir psichologinė problematika, vadinasi, ir meditacinio tipo lyrika“³⁴. Galima teigti, kad atsiranda bent jau šiek tiek daugiau individualumo, kurio iki tol lyrikoje nebuvo galima rasti. Kaip ir anksčiau, išlieka svarbus žodis „komunizmas“ ir jo samprata.

Spalio šventė buvo viena svarbiausių metuose. Ypatingai buvo paminėtas 50-asis Spalis. Šia proga 1957 m. RV išspausdintas šūkis: „Dainuojam tau, Spalio šalie“. Puslapis parengtas jaunųjų

³⁴ Vitas Areška, *Lietuvių tarybinė lyrika*, p. 92.

literatū. Pateikta Vytauto Šidlausko, Janinos Jovaišaitės lyrika, interviu su Jovaru. Šiuo laikotarpiu sustiprėja meditacinio tipo lyrika.

Atsiranda psichologinė problematika, kurią skaitytojas gali individualiai interpretuoti. Iki tol lyrikoje buvo svarbiau aprašymas, referavimas, apybraižiškumas ar iliustratyvi informacija, o ne pasakojimas, turintis daugiau galimybių individualiai vertinti³⁵. Šiek tiek pradedama atsižvelgti į individualumą kaip vertybę, tačiau jis yra pakankamai subjektyvus. Tai kolektyvinis, klasikinis vertinimas, orientuotas į klasinės politinės kovos aktualizavimą, pasikeitimus visuomeninėje sąmonėje, iškeliant liaudies heroizmą ir patriotinį pasiaukojimą.

Būtent komjaunuolių pasiaukojimą galima išvelgti Vytauto Šidlausko eilėraštyje „Kazachstano stepė“: „Ar matėt stepių žvarbią pūgą?! / Ledinis vėjas veidą smaigo / Bet komjaunuoliai nepabūgo / Ir palapinėj kentė speigą“ (RV, 1959-05-12). Svarbu buvo atskleisti jaunimo norą dirbti dėl tėvynės. Visi jausmai buvo ryškiai hiperbolizuojami tam, kad paveiktų skaitytojus. Jaunuoliai rašė apie bendraamžius. Analizuojamu laikotarpiu išpopuliarėjo jaunųjų kūryba. Sukurti idealus ir vertybes jiems buvo svarbus tikslas. Poezija kaip mokytoja turėjo rodyti kelią jauniems patriotams. Jiems buvo teigiama, kad darbas buvo visa ko varomoji jėga. V. Šidlauskas (RV, 1959-05-16), eilėraštyje „Tikrasis matas“ teigė: „Jau dabar, regi, lengva taip / Išmatuoti gyvenimą metais, / Nes juk darbas, darbas tikrai / Mūs epochos tikrasis matas“. Darbas tampa kaip gyvenimo prasmės matas. Iškeliami egzistenciniai teiginiai – gyvenimas matuojamas pagal nuveiktus darbus. Tik dirbant galima įgauti prasmę. Kaip tokios situacijos pavyzdį galima pateikti ir jau prieš tai minėto V. Šidlausko eilėraščio „Kazachstano stepė“ citatą: „Nes toks troškimas, toks jų būdas / Delnai išildyt kietą gruodą / Ir išauginti kviečio grūdą, / Kad pilnas būt šalies aruodas“. Įvardis „jų“ rodo kolektyvinį jausmą. Darbas dėl tarybinės tėvynės vaziduojamas kaip būdo savybė, kuri savaime aiški poetui. Pastangos dėl tarybinės šalies, kaip pagrindinė charakterio savybė, privaloma kiekvienam piliečiui. Poetas priartina savo eilėraštį prie skaitytojų auditorijos taip, kaip rašo: paprasta kalba, žodžius siejant su darbu. Tada ir kiekvienas darbininkas susitapatintų su eilėraščio žmogumi, nes būtent jam eilėraštis ir skirtas. Analizuojamu laikotarpiu poezijoje naujų namų statyba, darbas, fabrikai, kosmosas, tėvynė ir komunizmas tampa „raktiniais“ žodžiais. Pagal šiuos žodžius kurami tekstai. (RV, 1960-10-30), J. Sakalauskas parašė eilėraštį „Darbo žmogus“, kuriame teigiama: „Kas mums brangus? / Pergalių lydimas / Darbo žmogus, / Saulę matuojame / Mums tai pigu. / Neišmatuojamas / Darbo žmogus“. Pasirinkta grafika sureiškina kone kiekvieną žodį, nes jis iškeliamas į naują eilutę.

Leninas kaip ir anksčiau nepamirštas. Juozo Macevičiaus eilėraštyje „Pas Leniną“ teigiama: „Bet jiems pats Leninas nurodė naują kelią, / Tas didelis ir artimas žmogus. / Jie nešė jo kaitrius

³⁵ Vitas Areška, *Lietuvių tarybinė lyrika*, p. 92

žodžius kaimynams / Šalin nuviję neramias mintis. / Jiems visą žemę Leninas grąžino, / O žemėje jų laimė ir viltis. / Leninas pasidalino atneštuoju duonos kąsneliu / Buvo duona, duona paskutinė“. Leninas aukštinamas labiau už Dievą, nes jis suteikia naują kelią, laimę ir viltis. Kaip anksčiau buvo teigta, kad Dievas nesuteikia duonos kąsnio, o šiame eilėraštyje Leninas dalinasi paskutiniu duonos kąsniu su žmonėmis. Taip stengiamasi Lenino asmenybę priartinti prie kiekvieno žmogaus. Susiduria politikos ir tikėjimo kontekstai. Buvo norima tikėjimą visiškai išstumti iš žmonių sąmonės. Apie tikėjimą rašoma ir J. Sabaliausko eilėraštyje „Nutrinsim tas pėdas“: „Išėjo jis. Bet niekada neteko / mums ir po to privalgyti duonelės. / Susimąščiau. Vadinasi., melagis / tas dievo tarnas – nieko jis negali! / Vadinasi, melagis ir pats dievas, - / abu jie susitarę mus apgavo! / Ir kiek parnešdavo duonutės tėvas, / tiek jos mūs šeimoje ir teragavo“ (RV, 1960-10-25). Poezijoje atsiranda tiesioginiai poeto kaltinimai kunigams ir Dievui. Tikėjimas reikalingas tik tam, kad neštų tam tikrą naudą. Atsiranda tiesioginis Dievo tarno nuvertinimas. Poezijoje atsispindi kuriamos gyvenimo normos. Ateizmas brukamas visiems.

Greta poezijos (RV, 1960-04-03) atsirado ir jaunųjų poetų žodžiai redakcijai: „Mane, kaip ir visą pasaulį, sujaudino žinia keturių tarybinių karių didvyriškumą. Tai jie, keturi eiliniai tarybiniai žmonės, parodė, koks yra tikrasis tarybinis žmogus – Žmogus didžiąja raide: nepalūžtantis dvasia net ir pačioje beviltiškiausioje situacijoje. Tik tarybinis žmogus, žmogus, praėjęs ne viena audringą kovą, galėjo taip didvyriškai nugalėti siautėjančią jūros stichiją, neprarasdamas tikrųjų žmogiškų jausmų. Šiems keturiems tarybiniams kariaus – didvyriams skiriu šį eilėrašį. Tegul jis ir nėra tobulas, bet jo žodžiai – mano širdies žodžiai“, – teigė J. Mateliūnaitė. Šie žodžiai rodo, kaip jaunam žmogui svarbu sukurti idealai. Tekste daugiažodžiaujama. Šalia išspausdintas ir eilėraštis „Jos nepalūžo“: „Te jūra niršta / Bet širdys tiki – jos nugalės! / Ir jos laimėjo! / Ne, nepalūžo / Širdys didvyrių Tarybų šalies!“. Meninės prasmės nėra, nes eilėraščiai kuriami vien iš pirmo įspūdžio ir emocijų. Laimėtos kovos motyvas atkartojamas poezijoje. Ryžtas, kova, narsa iškeliamos kaip didvyrių savybės. Tarybiniai kariai lyginami su dievais ir tampa idealais paprastam žmogui.

Jau ir vaikams buvo diegiamos kosmoso užkariavimo idėjos. Senis šaltis, skrendantis raketa Naujųjų metų naktį, aprašomas J. Sabaliausko eilėraštyje „Sėsiu aš raketon“: „Sėsiu aš naujon raketon / Ją tarybų žmonės / Pagamino, kad galėčiau / Leistis į keliones / Žemę dešimtkart apskriesiu / Naujų Metų naktį“ (RV, 1961-01-01). Tai jau naujos idėjos ir mintys poezijoje. Poezija tapo jau šiek tiek laisvesnė nei Stalino valdymo laikotarpiu.

Nagrinėtam laikotarpiui kiek labiau būdinga filosofinė ir psichologinė problematika. Atsiranda daugiau individualumo, kuris poezijai suteikia daugiau meniškumo. Tačiau individualumas dažniausiai orientuotas į kolektyvę sąmonę – aukštinamas patriotinis pasiaukojimas dėl tėvynės. Jausmai dažnai

hiperbolizuojami: tai, kas intensyviai išgyvenama, išsakoma garsiai ir aiškiai: „Miestas pergalių... Puikiai tai žinom! / Mes – taikos ir statybos kariai! (Z. Ruškytė. „Saulė“). Darbas vaizduojamas kaip gyvenimo prasmės matas. Analizuojamu laikotarpiu dienraštyje atsiranda ir ironiškos poezijos užuomazgos, skatinančios darbo spartumą. Tikėjimas Dievu svarbus tiek, kiek tai teikia naudos lyriniam subjektui, nes tikėjimą buvo stengiamasi visai atitolinti nuo žmogaus. Tėvynė, darbas, komunizmas, kosmosas, žemė ir tikėjimas „šviesiu rytoju“ tampa poezijos „raktiniais“ žodžiais, veikiančiais skaitytojų pasaulėžiūrą.

II. Naracinio tipo lyrikos dominantė (1965–1970)

1.1. Peizažiniai eilėraščiai

Analizuojamu laikotarpiu grįžtama prie tradicijų, kultūros. Kuriami įvairūs fondai, remiantys lietuvišką kultūrą. Šiaulių literatų sekcijos narių veikla 1970–1990 m. rėmėsi jau anksčiau susiformavusiomis tradicijomis. „Literatų susibūrimo data – 1952 m. sausio 7- oji diena, kai prie miesto laikraščio „Šiaulių naujienos“ (iki 1989 m. liepos 27 d. „Raudonoji vėliava“) redakcijos buvo įkurta pradedančiųjų rašytojų sekcija. Nuo tada prasidėjo aktyvi literatų veikla. Sekcija tapo miesto visuomenės literatūrinio gyvenimo centru.“³⁶

„Lietuvių tarybinė naracinio tipo lyrika prasidėjo nuo elementariausių formų ir žanrų variantų. Pirmiausia naujai transformavo peizažinį eilėraštį – natūralų naracinės lyrikos žanro variantą.“³⁷ Šiame laikotarpyje gausiau rašomi proginiai posmai. Turtinama poetinė forma, modernizuojama eilėdara. Eilėraščio grafika tampa vienu iš būdų kaip įdomiau pateikti savo mintis. Pavyzdžiui, Vytautas Šidlauskas neišskiria eilėraščio pavadinimo, nesureikšmina jo, kad didesnis dėmesys būtų atkreiptas į grafiką:

Štai, stovim
 jauni,
 truputį šiurkštoki...
Tik
 ketvirtis amžiaus,
O kiek –
 priešaky!
Sunku patikėti,
Kad karas
 buvo
 mūsų lopšys,
Kad stojom visi
 ant kojų griūvėsiuos (RV, 1965-07-24).

Jau pirmi sakiniai nusako eilėraščio tematiką: tai proginis, t. y. skubančiam gyvenimui skirtas eilėraštis. Tačiau nepamirštas ir istorinis kontekstas: visada grįžtama prie praeities, nes prisiminimai parodo išgyventus įvykius. Šiame posme gausu ir skyrybos ženklų, nes norima paryškinti kiekvieną žodį.

Miesto poetai nepamiršta eilėraščių skirti gimtiesiems Šiauliams. Vytautas Šidlauskas skelbia tokias eilutes: „Gera būti auštančiu miestu, / Iš pradžių / Nedrąsiai gaudai/ Spindulio lūžį; / Per šešėlius / Nuaidi žingsniai pirmi, / Skleidžias ore lyg gėlės“ (RV, 1965-08-05). Atsiranda modernesnė eilėdara nėra tikslaus rimavimo. Tai peizažinio tipo eilėraštis. Naujai įvardyti seniai žinomi dalykai. Kartais tai

³⁶ Petravičienė B., Šiaulių literatai ir jų kūryba (1940-1970): Dipl. Darbas, - V.

³⁷ Vitas Areška, *Lietuvių tarybinė lyrika*, p. 252.

atrodo kaip aprašymas to, kas matoma aplink. Visais jausmais pajuntamas gimto miesto jaukumas. Lyrinis subjektas kaip miesto dalis tarsi susilieja su juo. Yra aiškus, motyvuotas eilėraščio tikslas aprašyti bundantį miestą. Tai individualus žvilgsnis į auštantį rytą.

Šį eilėraščių papildo šalia esantis J. Sabaliausko straipsnis, kurio pavadinimas skamba kaip šūkis: „Mes budėsime už tave, mieste“. Tai patriotizmą miestui skatinantis tekstas, kupinas meilės Šiauliams: „Šiauliai. Kai aš tariu šį vardą, lyg maloniai šilta banga, geras jausmas užlieja mano krūtinę.“ Kaip ir beveik visoje to meto poezijoje, šiame straipsnyje daugiažodžiaujama ir siekiama pažadinti skaitytojų emocijas. Tai bandoma padaryti prisimenant istoriją, skatinant prisiminimus apie vykusius neramumus mieste Antrojo pasaulinio karo metu. Straipsnis persmelktas pesimizmo, o eilėrašties suteikia tam tikro optimizmo kartu su auštančia saule ir lyg iš naujo prisikeliančiu miestu. Kristina Vaisvalavičienė teigia: „Miestas poezijoje yra ne tik reali architektūrinė erdvė, žadinanti reflektuojanti poeto mintis bei būsenas. Miesto virtimas metafora, atrodytų, yra visai natūralus reiškinys niekuo nesiskiriantis nuo kitų aplinkos reiškinių ar daiktų abstrahavimo literatūroje, tačiau savo spinduliuojančiomis reikšmėmis yra vertas dėmesio.“³⁸

Svarbu pastebėti tai, kad 1965 m. atsiranda Šiaulių miesto jaunųjų rašytojų sekcija, kurios pirmininkas tuo metu buvo J. Sabaliauskas. Atsirado skiltis, kurioje buvo publikuojami pirmą kartą paviešinti eilėraščiai. J. Sabaliauskas pristatė keletą Stasės Šurnienės eilėraščių, šalia išspausdinta jos nuotrauka. Šie eilėraščiai pasižymi skambiu žodžiu, romantika, gamtos motyvais, primena Salomėjos Nėries dainiškąją tradiciją. S. Šurnienė rašo: „Žemė nubarstyta / Krištolo karoliais, – / Kas gi ankstų rytą / Išpuošė taip uoliai! / Tai naktis pabėrė / Krištolinę rasą, – / Tai ji pievoj žėri / Ir nuo medžių laša...“ (RV, 1965-08-07). Eilėraščiui būdingas ir dialogiškumas, kuris nėra išreikštas tiesiogiai, tačiau aiškiai nujaučiamas. Lyrinis subjektas tiesiogiai neišreiškia savo jausmų – išgyvenimai atsispindi per daiktus, laiką. Poetės žvilgsnis dažnai nukrypsta į gamtą – piešiamas jos paveikslas. Tačiau iškyla ir priešprieša tarp gamtos ir naujų komunikacijų: „Bėga ir bėga į tolį laidai. – / Tai mano gimtinės jauki šiluma, / Tai josios jaunystės šviesioji gama. – / Bėga į tolį šviesioji gama“, (RV, 1965-08-07). Aiškiai matomi kontrastai tarp tradicijų ir naujų dalykų. Laidai – miesto atributika, o gamtos motyvai labiau artimi kaimo žmogui. Priešinant šiuos du reiškinius eilėraštyje susidaro opozicija.

Panašios opozicijos būdingos ir Leono Kaktavičiaus kūrybai. Eilėraštyje „Žmogui“ jis teigia: „Cementas ir gėlės – ištisa epopėja. / Jie abu reikalingi vienodai / Širdį džiaugsmo banga užlieja / Kai pražysta pastoliai ir sodai...“ (RV, 1965-08-21). Gėlės ir cementas, pastoliai ir sodai atrodo nepalyginamos sąvokos, tačiau poetas net ir iš kasdienybės kasdienybės daiktų sukuris poeziją. Iš pirmo

³⁸ *Tektas ir kontekstas*: prasmės formavimas. Straipsnių rinkinys. Kaunas: Vilniaus universiteto Kauno humanitarinis fakultetas. 2004, p. 63.

žvilgsnio atrodo, kad tai tik besirimuojantys žodžiai, įsiskaičius – išvelgiamas ryšys tarp jų. Būtent miesto poetų kūryboje nėra gausu sentimentų ar emocijų. Miesto simboliai ir daiktai kuria poezijos dinamiškumą, greitai besikeičiančią erdvę ar žvilgsnį. Būtent žvilgsnis ir yra daug aprėpiantis, platus, išvelgiantis ryšį tarp gėlių ir cemento. Šalia išspausdintas dar vienas poeto eilėraštis „Gimtasis kaimas“: „Per mano kaimą / Upeliūkštis marma, // Ringuva / Ji turi savo šneką, / Ir aš gyvenime / Didžiuojuos ja, / Gimtasis kaimas / Susiliejęs su manim / Labiau nei žemė su žaliais šilais.“ Ir toliau vystoma gimtinės tema. Lyrinis subjektas džiaugiasi ir didžiuojasi savo gimtine, tiksliai pasakomi vietovių pavadinimai. Eilėraštyje derinama praeitis, dabartis ir ateitis, kurią lyrinis subjektas numato. Praeitis svarbi kaip stiprybės šaltinis, iš kurio pasisemia ryžto. Taip nepamirštami praeities didvyriai, kovoję dėl gimtinės. Gimtinės temai svarbus kaip sinonimas ir namų motyvas. Eilėraštyje „Rankos“ vaizduojama naujų namų statyba, labai sureikšminamas statybininkų darbas. Personifikuojamos sienos, tarsi į jas kreipiamasi, tarsi joms suteikiama gyvybė. „Namai, namai! / Man gera, / Kai betonu apsitaškęs, / Aš lyg gyvybę, / Suteikiu jums širdį“ (RV, 1965-09-05). Iš eilėraščio galima suprasti kaip statomas miesto namas.

Peizažinio tipo eilėraštį išryškina ir J. Sabaliauskas: „Aš pasiilgau kalnų, / Tartum bičiulių senų. / O kiek prabėgę giedrių, / Širdžiai mielų vakarų / Kai, ošiant jūrai šiltai, / Aš atsikvėpęs giliai, / Garsiai aš Petrui skaičiau / Savo eiles“ (RV, 1965-09-08). Tai šiek tiek primena memuarinį, autobiografinį lyrinio subjekto gyvenimą. Vaizduojamas pasaulis nėra savarankiškas, lyrinis subjektas kaip jo dalis. Labai svarbūs tampa prisiminimai. Iškyla gyvenimo niuansai, autobiografijos iliuzija ir patirtis. Paraleliškai plėtojamas gamtos ir žmogaus motyvas. Eilėraščio paskutinės eilutės turi didaktikos požymių, primena pamokymą: „Jūs nusilenkit kalnams, / Mano geriems milžinams, / Davusiems man tiek jėgų, / Likti šioje žemėje, / ŽMOGUM.“ Tokia poezija, pasak V. Areškos, „Tai šiek tiek primena K. Donelaičio stilių ir komponavimo tradiciją: siužetinė dalis – peizažas – moralas. Gamta ir žmogus, peizažas ir sociališkai būdinga buitis susilieja“³⁹. Paskutiniai žodžiai poeto eilėraštyje skamba kaip prašymas.

Žemės tematiką galime rasti beveik kiekviename tuometiniame kūrinyje. A. Skerstonas eilėraštyje „Tėviškė“ teigia: „Nuo kranto mojuoja / Balti mūsų miestai, / Ir laukia iš ilgesio motinos baltos. / Pravirkdo mus / Tėviškėj / Duona / Ir mėtos, / Ir karvė mykimas / Prie rytmečio tvartų“. Eilėraštyje sureikšminami kasdieniai dalykai, apie kuriuos net nepagalvojama. Brangi tampa kiekviena kasdienybės detalė.

Dienraštyje atsiradusi naracinio tipo lyrika sugrąžino skaitytojams tradicinės lietuvių literatūros pojūtį. Peizažinis eilėraštis, atspindintis žinomus ar naujai pamatytus dalykus, kartais atrodo kaip

³⁹ Vitas Areška, *Lietuvių tarybinė lyrika*, p. 255.

aprašymas to, kas matoma aplink. Jaučiamos vertybių atkūrimo pastangos. Grįžtama prie lyrinio tikrumo, gamtos ir tautosakos motyvų. Poezijoje aiškus, motyvuotas tikslas. Norint modernizuoti eilėraščių, dažnai pasitelkiama grafika. Vystoma gimtinės tema: gausu poezijos, skirtos gimtiesiems Šiauliams. Derinama praeitis, dabartis ir ateitis. Poezija pateikia miesto ir kaimo opoziciją, kurioje įvertinamos ir atkuriamos kasdienybės detalės.

1.2. Romantinės ir realistinės idilės eilėraščiai

Pezažiniuose eilėraščiuose ima atsirasti neišsipildžiusios meilės motyvai, kuriuose lyrinis subjektas žvelgia į gyvybingo grožio pasaulį su pesimizmu ir nostalgija. Taip formuojasi romantinės ir realistinės idilės eilėraščiai. Kaip pavyzdį galima pateikti Jono Mačiukevičiaus eilėraštį „Pavasaris“: „Žolė jau kalas iš po lapų. / Šalia žolės – ir ilgesys, / Tai žolei sušunku aš: labas! / Ir klausiu jos: kur tu esi? / Ar ir tave dangus tas gaubia - / Toks pilnas saulės ir lietaus? / Štai ilgesys mane praaugo, / Ir kelio aš jo nematau“ (RV, 1969-03-30). Eilėraštyje plėtojama lyrikos idėja – kuriama idiliška situacija, kalbama apie svajonę ir negrįžtamo eleginio praradimo jausmą. Eilėraščio lyrinis subjektas žvelgia į gyvybingo grožio pasaulį su pesimizmu ir nostalgija. Vitas Areška teigia: „Panašų melodramatišką ir dramatišką išgyvenimą mes priimame kaip tam tikrą lyrikos sąlygiškumą, padedantį išryškinti humanistinį žmogaus nusiteikimą, įžiūrėti smulkiuose paprastuose dalykuose būties reikšmingumą.“⁴⁰ Jono Mačiukevičiaus eilėraštyje savitai atsispindi žmogaus jautrumas ir gerumas. Atsiranda opozicija tarp žmogaus ir gamtos. Gamtos pabudimas sukelia pačius ryškiausius jausmus. Pavasaris šiuo atveju tampa naujo gyvenimo pradžia.

Stasė Šurnienė tęsia J. Mačiukevičiaus tradiciją. Poetė rašo: „Nėra atstumų, / Yra tik ilgesys / Ir šiluma atklystanti per šviesmečius... / Tiktai pašaukite / Ir – patikėkite – aš atskubėsiu, / Nėra atstumų / Yra tik ilgesys.“ (RV, 1959-06-05). Lyrinis subjektas teigia, kad pasaulyje yra tik ilgesys. Šiuo atveju ilgesys pražudantis visus atstumus. Būdingas romantinis pasaulis. Atsiranda daugiareikšmės potekstės ir simbolikos. Natūralaus žmogaus ir natūralaus gyvenimo ilgesys. Tradicinei idilei būdinga tai, kas intymu ir smulkmeniška. Kiekvienas žodis labai reikšmingas, o daiktai paverčiami simboliais.

M. Noreikia eilėraštyje „Lietus“ sako: „Lietus... / Jis nuplovė medžių lapus, / Nuvalė šaligatvių dulkes, / O iš pastogių / Lyg žiurkės, / Nešini skėčius plačius, / Išropojo miesčionys / smulkūs“ (RV, 1967-03-30). Eilėraštyje ironizuojami miestiečiai. Natūralaus žmogaus ir natūralaus gyvenimo ilgesys, pastangos pasišaiptyti iš miesčioniško gyvenimo. Miestiečiai neįžvelgiantys grožio Lietuje, vaivorykštėje ar danguje yra smerkiami gamtą mylinčio lyrinio subjekto. Lietaus simbolika eilėraštyje

⁴⁰ Vitas Areška, *Lietuvių tarybinė lyrika*, p. 269.

labai svarbi. Lietus nuplaunantis ne tik dulkes, bet svarbiausia – rūpesčius dėl sąžinės. Lietus – atgaivos momentas, nauja pradžia.

Vytauto Šidlausko eilėraštyje „Su pavasariu“, poetas rašo: „Šiam mažam kambary, / Ar atmeni, / Grojai Šopeną. / Klavišai / švelniai ir aistringai / Tavo pirštus būčiavo tuomet. / Nors tavęs nebėra – / Širdyje / Lyg varvekliai atlūžta garsai. / Tu vėl groji“ (RV, 1965-03-21). Pavasarį atbundantys prisiminimai ir ilgesys susipina eilėraštyje. Gamtoje vykstantys reiškiniai yra paralelė žmogaus jausmams. Panaudojami įdomūs palyginimai: „lyg varvekliai atlūžta garsai“, „gatvės glaudžia lyg delnus namus“. Vaizduojama idiliška meilės istorija, nors tiesiogiai apie tai nepasakoma, bet ilgesys, skausmas atspindi nelaimingą meilę: „Pirmiausia idilės tradicijos suformuota sąlygiška išgyvenimo situacija leido stipriau pasireikšti subjektyvumui ir individualizmui ir kartu išlikti realistinio stiliaus plotmėje.“⁴¹ Paprasta kalba, buitinės detalės eilėraštyje leido nenukrypti nuo realizmo.

A. Valiulytė eilėraštyje „Ar mokėsime?“ tęsia idilės tradiciją: „Ar mokėsime eiti abu šalia kits kito, / Ne tik šiandien ar rytoj – o visą kelią. / Ligi paskutinio rudeninio ryto, / Ligi paskutinio virpančio lapelio!“ (RV, 1965-04-04). Jau pavadinime iškeliamas retorinis klausimas „Ar mokėsime?“, kuris iškart sukelia lyrinio subjekto nepasitikėjimą savimi. Eilėraštyje kalbama apie egzistenciją. Sukuriamas vaizdingas palyginimas: mirtis lyginama su paskutinio rudens virpančiu lapu. Eilėrašties gausu retorinių klausimų, į kuriuos lyrinis subjektas ieško atsakymų.

Romantinės ir realistinės idilės eilėraščiuose dominuoja liūdnas, nelaimingas, besiilgintis romantinės meilės žmogus. Jis apmąsto savo gyvenimą, kelia egzistencinius klausimus. Jautrumas, vienišumas, gerumas tampa esminiais lyrinio subjekto, gyvenančio realistiniame pasaulyje, bruožais. Poezijoje išryškėja daugiareikšmės potekstės ir simbolika. Reikšmingas tampa kiekvienas žodis įgaunantis po keletą prasmų. Eilėraščių kalba paprasta, buitinės detalės leidžia nenukrypti nuo realizmo. Gausu retorinių klausimų ir nebaigtų minčių.

⁴¹ Vitas Areška, *Lietuvių tarybinė lyrika*, p. 268.

2. Meditacinio tipo lyrikos dominantė (1971–1988)

2.1. Klasikinės meditacijos eilėraščiai

„Meditacinėje lyrikoje vidinį eilėraščio judėjimą diktuoja ne kokio nors žanro tradicija, o žmogaus išgyvenimo ir intelekto impulsai, refleksijos.“⁴² Lyrinis subjektas įsigilinęs į save, savo vidinę realybę arba gilinasi į bendruosius būties egzistencinius klausimus. Nuo manifestinės lyrikos skiriasi tuo, kad lyrinis subjektas nebeskelbia tikros, neginčijamos tiesos, o ieško atsakymų apmąstymuose, vaizduotėje. Retoriniai klausimai, abejojimas dėl savo žodžių slypi beveik kiekviename posme. 1971-06-04 RV puslapis skirtas „Poezijos pavasariui – 71“. Pavadinimas išskirtas didesniu šriftu. Šalia pavadinimo pavaizduotas giedantis paukštis, poezijos pavasario simbolis. Publikuotos Vlodo Šimkaus, Mykolo Karčiausko, Eduardo Selelionio, Eugenijaus Matuzevičiaus eilės. Greta poezijos posmų įdėtos poetų nuotraukos. Eilėraščių pavadinimai: „Duona“, „Išdidumas“, „Sukilėlių ruduo 1863 metai“, „Tolis“ atspindi istorijos, vertybių svarbą poetams. Eilėraščiuose vyrauja garbės, išdidumo, tėvynės stiprybės temos. Tokia poezija ugdo pilietiškumą, vienybės siekį. Šalia eilėraščių publikuojama kiekvieno poeto nuotrauka, tam kad, skaitytojai būtų supažindinti su kūrėjų veidais.

Skirtingai nuo kitos poezijos išdėstymo, šiame puslapyje kiekvienas eilėraštis atskirtas vienas nuo kito linijomis. Šalia išspausdintas straipsnis apie muzikos mokyklos vadovą, įdėta jo nuotrauka taip pat „Vagos“ leidyklos išleistų knygų sąrašas. Skiltys tarpusavyje dera, nes viską sieja kultūros (t.y. literatūros, muzikos) temos. Eugenijus Matuzevičius rašo: „Mūsų duona. / Šventai pavadinta. / Jinai – kasdieninė, / Kaip darbas, kaip žodis, / Kaip metų laikai keturi. / Ji – gyvybės pradžia. / Ji – genčių ir kartų tęsinys, / Jos prasmė tokia aiški, tikra.“ Šiame eilėraštyje pamąstymai išreiškiami per paprastą duonos įvaizdį. Duona apibūdinama ne tik kaip maistas, bet turi gilesnę visuotinio prasmę. Poetas jaučia duonos atsikartojimą. Keičiasi metų laikai, kartos, bet išlieka ryšys tarp jų – o duona, to ryšio dalis. Įvertinamas kiekvienas prakaito lašas ruošiant duoną, kol ji atiranda ant mūsų stalo.

Jono Mačiukevičiaus eilėraštis „Vietoje laiško“ – puikus meditacinės lyrikos tipo eilėraščio pavyzdys (RV, 1971-08-10). Šalia jo, dar du poeto eilėraščiai. J. Mačiukevičius teigia: „Kažką / dar sunkaus vis nešioju savy, / turbūt, kad pajausčiau džiaugsmą lig galo, / Kažko vis dar ieškau tusčiam avily, / kažkam vis dar nulenkiu galvą, / Dar viržiai vis kvepia gaiviu medumi, / medus atsiduoda / dar viržiais. / Dar gyvas, / Dar sveikas, ir / dar tavimi / aš gyvenu. Nepamiršęs, / kad būsiu laimingas. Juk būsiu, ar nei / Kvepės dar alyvos alyvom, / Dar gyvas. / Dar sveikas.“ Nusivylusio meile lyrinio subjekto siela nerami. Plėtojama egzistencialistinė tema. Laikas kasdien teka sava vaga, nepaisant to, ar lyrinis subjektas laimingas, ar miręs. Prisiminimai atveria apmąstymų kelius. Iškyla samprotavimai

⁴²Vitas Areška, *Lietuvių tarybinė lyrika*, p. 346.

apie gyvenimą ir mirtį, laimę ir nelaimę, gyvenimo prasmę. Daugelis lyrinio subjekto jausmų tapatinama su gamta. Būtent gamtos kitimas lyriniam subjektui išduoda nepaliaujamai skubantį laiką. Galima numanyti, kad žodžiai „dar tavimi aš gyvenu“ skirti mylimam žmogui. Eilėraštis kupinas pesimizmo, nusivylimo dėl nepasisekusių jausmų. Įdomi eilėraščio konstrukcija, originalus grafinis išdėstymas.

Greta šio eilėraščio išspausdinti dar keletas. Eilėraštyje „Su ironija“ poetas rašo: „Verkiu – neverkdamas, / Juokiuos – nesijuokdamas, / Peikdamas – vertinu, / Girdamas – juodinu, / Miršta – nesistebiu, / Stebiuos – jei virš šimto, / Aukšta – nesistiepiu, / Karšta – nešildo, / Bėgu nuo kiškio / vejuosi vilką, / Marškinius iškeliu, / Nuleisdamas viltį, / Nuskinu tulpę, / sodinu žirnius... / Kaip, tu, motule, / mane atpažįsti!“ (RV, 1971-08-10). Eilėraštis paremtas opozicijų, antonimų, oksimoronų principu. Skaitytojui galima išvelgti daug prasmų ir apmąstymų. Kyla klausimai, kaip galima verkti neverkiant? Lyrinis subjektas tikriausiai kalba apie dvasinį skausmą. Iš pavadinimo aišku, kad bus kalbama ironiškai. Kiekviena eilutė, skaitytojui pasitelkus vaizduotę, sukelia skirtingus vaizdus. Būtent šiame eilėraštyje mirtis aptariama kaip paprasta būseną. „Žmogus nuolat save moko, įtikinėja, kad reikia sugebėti ne tik mylėti gyvenimą, bet ir mirtį sutikti be siaubo, nesibaiminti netikrumo, o kartais ir toleruoti jį, pasitikėti savo jausmais, intelektu.“⁴³

Mirtis J. Mačiukevičiaus aptartuose eilėraščiuose priimama skirtingai: pirmame – su skausmu ir neviltimi, o antrajame – su ironija, kuri gelbsti ir suteikia optimistinę požiūrį į gyvenimą. J. Mačiukevičiaus poezija moko pažvelgti į iš pirmo žvilgsnio skausmingus dalykus ironiškai – taip lengviau išgyventi sunkius periodus.

Keletą J. Sabaliausko eilėraščių taip pat galima priskirti meditacinio tipo lyrikai. Eilėraštyje „Po lietaus“ autorius eiliuoja: „Vos praėjo lietus. Dar ant lapų, / Tartum perlai – lašai tebekabo, // O patvinę upokšniai upeliai / Su savim neša skiedrą šiaudelį, – // Gena tą, kas šalikelėj mėtos, / Kas neturi sau žemėje vietos“ (RV, 1972-11-20). Eilėraštis labai trumpas, bet sukelia įvairių apmąstymų. Šalia išspausdinta G. Jankausko nuotrauka „...ir sustingo beržai baltame ilgesy“. Vaizdas papildo eilėraštį. Šalia filmų recenzijos, keletas sociologinių tyrimų ir trumpas straipsnelis apie muzikos ir poezijos vakarus. Puslapio viršuje nėra išskirto skilties pavadinimo, bet temos byloja, kad visas puslapis skirtas kultūrai. Pavadinimai skirtingais, didesniais šriftais, panaudojama raudona spalva. Greta poezijos pradėta gausiau išspausdinti nuotraukas.

A. Žasyčio ištrauka iš ciklo „Apmąstymai“ atitinka meditacinio eilėraščio bruožus. Poetas rašo: „Pabaigos nėra... / Kažkokia jėga / Iš praeities į širdį / Srūva, o paskui krauju, / Kol smegenų žievė / Lyg kalvio žaizdras / Suliepsnoja – / Kokia kaitra! / Tuo... / Tuo išsilydys / Tavo sienos – tas kevalas,

⁴³ Vitas Areška, *Lietuvių tarybinė lyrika*, p. 351.

/ Ribojęs mus, / Ribojęs žmogišką / Ir tiktai jam būdingą / Suartėjimo bendrumą... / Jei laikas / Ką užklojo smėlio, / Molio metriner danga – / Ir vėl iškasime, / Paliesime gyvenimą” (RV, 1973-09-15). Vitas Areška sako: „Poeto pažinimas labiausiai susijęs su pasaulio chaoso ir harmonijos dvikovo stebėjimu tiek empiriniame pasaulyje, tiek dvasiniame. Meditavimas liečia ne vien klausimą, bet ir visai tai, kas aplink mane. Be ryšio su kitais neįmanoma rezultatyvi meditacija“⁴⁴. Poetas apmąsto ribas tarp bendrumo, suartėjimo. Šiame eilėraštyje labai svarbu laikas, prie kurio grįžtama apmąstant. Jungtukas „ir“ žymi dažnumą: „ir vėl iškasime“, galima teigti, kad grįžtama prie prisiminimų nebe pirmą kartą. Metų laikas pavasaris, kuris pasireiškia atgimimu gamtoje sukelia atgimimą ir lyrinio subjekto sieloje. Skiltis pavadinta „Literatūriniu puslapiu“, todėl aplink esantis kontekstas labai organiškasis. Išspausdinta dar keletas eilėraščių: A. Vasaitytės, J. Gabrėnaitės. Šalia patalpinta P. Širvio nuotrauka „Aš beržas, Lietuviškas beržas...“. Taip pat pora trumpų straipsnių apie vykusius literatūrinius renginius: „Su meile – apie žemdirbį“, „Knyga įžymiųjų žmonių gyvenime“ ir Broniaus Naudžiūno pasakėčia „Lapė ir žąsys“. Kiekvienas eilėraštis ar straipsnelis įrėmintas. Visas puslapis apvestas raudona vingiuota linija. Dienraštyje dažniausiai vyraujančios spalvos: raudona ir juoda, kartais mėlyna ar žalia. Pastebėta ir tai, kad eilėraščiai spausdinami puslapyje – dažniausiai po keletą, nes siekiama sukurti tam tikras vientisas literatūrines skiltis.

Klasikinės meditacijos eilėraščių lyrinis subjektas neskelbia tiesos, bet ieško atsakymų. Jis nuolat apmąsto savo vidinę realybę, jaučia laiko tėkmę, jam artimas garbės, išdidumo jausmas. Dominuoja tėvynės, žmogaus ir gamtos paralelės temos. Egzistencinis apmąstymas dažnai siejamas su nelaimingos meilės motyvais. Svarbiais tampa ne pats sprendimas, o apmąstymų laikas. Abejonių, sudėtingų pasirinkimo momentų galima įžvelgti kiekviename lyrinio subjekto poelgyje. Dažni eilėraščio žmogaus prisiminimai atskleidžia visą jausmų paletę, kurioje išryškėja žmogaus individualumas.

2.2. Filosofinės odės ir elegijos sandūroje

Elegiją Vytautas Kubilius apibūdina taip: „Atsiradusią VII a. p. m. e. Tai laidotuvių giesmė, pritariant fleitai, paprastai reiškė liūdesio, kančios, mirties nuojautos motyvus. Šiuolaikinėje lyrikoje elegija neturi pastovesnių kontūrų, bet melancholiškas tonas, suformuotas šio žanro, funkcionuoja daugelyje kūrinių kaip psichologinis išeities taškas ir pagrindinė žodžio spalva“⁴⁵. Odė, kritiko apibūdinama kaip: „Proginis kūrinys, susijęs su tam tikrais istoriniais įvykiais, valdovų jubiliejais, valstybės šventėmis. Tai aukšto stiliaus kūrinys – žodžiai tariami iškilmingu tonu, sakiniai valdomi

⁴⁴ Vitas Areška, *Lietuvių tarybinė lyrika*, p. 359.

⁴⁵ *Literatūros teorijos apybraiža*, p. 227.

retorinių figūrų, epitetai ir metaforos pereina į aukščiausio laipsnio hiperboles.“⁴⁶ Vanda Zaborskaitė kalbėdama apie odę teigia: „Kilusi iš chorinių giesmių, šlovinančių didvyrius, jai būdinga strofinė sandara.“⁴⁷ Kritikė odės sampratą sieja su religiniais, tikėjimo motyvais. Tokio tipo lyrikoje aprašomi viešo gyvenimo įvykiai. Skaitytojams rašytojai kuria tam tikrus idealus – didvyrius.

„Meditaciniai eilėraščiai perima bruožus iš įvairių žanrų – iš elegijos, kurioje meditatorius yra svajonė, iš filosofinės odės, kurioje iškyla alternatyvinis bendros būties problemų svarstymas, iš epistolės, dedikacijos, kurioje svarbus intymumo santykis.“⁴⁸ Svarbiu tampa vienišas išgyvenimas tyloje ir vidinis susikaupimas, įsiklausymo į savo vidinį balsą akimirka. Tradiciniai romantinės elegijos įvaizdžiai: jovaras, ramunės žiedas, obelis, gervės, upelis ir kt. Svarbus paliktos tėviškos ilgesys.

Jadvyga Gabriūnaitė būtent šiuos įvaizdžius pasitelkia eilėraštyje: „Šiandien skamba gimtajame sodžiu, / Kada žemė rasom pasipuošia, / Paprasti ir nuoširdūs jo žodžiai / Jovarų ir beržų lapais ošia“ (RV, 1973-10-17). Šalia eilėraščio nuotraukoje – poetės J. Gabriūnaitės ir J. Jovaišaitės sodina beržą prie antkapinio paminklo prie granitinės „Poetinės mūzos“. Eilėraštis neturi pavadinimo, tačiau skaitant tampa aišku, kad poetė išreiškia mintis apie poetą: „Nepasviro ši plunksna iš kelio – / Tvirtos rankos garbingai ją laikė.“ Berželis kaip skausmo ir liūdesio simbolis: „Tad daugiau nebeliūski berželi, / Tavo dainius nemirštamais liko. / Buvo ilgas, prasmingas jo kelias, / Ir daina širdyje neužmigo.“

Kaip turintis elegijos ir odės bruožų įdomus Justo Paleckio eilėraštis „Tylos minutė“: „Kaip žodžiai paprasti – „Tylos minutė“ – / Kai minim tuos – kas dar galėjo būti, / Bet nebėra ir niekad nebebus, / Bet mirtį gerbiame, o ne kapus, / Pašlovinam gyvenimą per auką jų gražintą“ (RV, 1974-01-24). Šis fragmentas skirtas pirmojo partijos sekretoriaus A. Sniečkaus mirties dienai atminti. Šiame eilėraštyje susilieja didelis jautrumas ir heroizmo išaukštinimas, gilus pareigos suvokimas iki mirties. Gražiai išreikštas atsisveikinimo liūdesys. Jau ir pats pavadinimas simbolizuoja pagarbą, kurią išreiškiame tylos minute. Iškyla gyvybės ir mirties opozicija. Mirtis tarsi gyvenimo pašlovinimas, dėl to tarsi verta gyventi. Taip eilėraščio eilutės skaitytojus priverčia susimąstyti apie egzistencinius klausimus. Pradedamas vertinti gyvenimas tik ištikus mirčiai.

J. Jovaišaitės eilėraštis be pavadinimo taip pat turi aiškią dedikaciją ar kreipinį: „Viktorui Charai / Tam, kurio nėra, / Viktorui Charai / Tam, kuris yra ir bus, / Skirti mano žodžiai / Ieškantys jos dainų, / Kaip upokšnis ieško upės / <...> / Ištikima liaudžiai daina, / Kovų ir pergalės daina“ (RV, 1974-03-24). Eilėraštyje minimas konkretus vardas ir pavardė, kurie parodo, kad poetei ši asmenybė labai svarbi, jai ne veltui skirtas šis eilėraštis. Asmenybė poetei kaip idealas, kurio ieško. Lyriniam subjektui patriotinis svarbu ištikimybė liaudžiai, jos pergalė.

⁴⁶ Ten pat, p. 227.

⁴⁷ Vanda Zaborskaitė, *Literatūros mokslo įvadas*, Vilnius: Mokslo, 1982, p. 154.

⁴⁸ Vitas Areška, *Lietuvių tarybinė lyrika*, p. 87.

Jadvygos Gabrėnaitės eilėraštis „Pavasarejant“ išsiskiria iš kitų fonetiniu ir grafiniu požiūriais (RV, 1974-04-03). Garso „v“ kartojimas kiekvienoje eilutėje sukuria dinamiškumą, veržimąsi į priekį. Žodžių išdėstymas t. y. išskyrimas, į vis naują eilutę suteikia daugiaprasmiškumo. Poetė taip nestandartiškai sveikina atbundantį pavasarį. Tirpstantys varvekliai, varnėnai – tai atgimstančio pavasario nešėjai ir simboliai:

Gervių virtinės	Varva,
Virpa.	Varius
Ištirpo	Vėrinis veria
Varveklių vartai,	Varnėnai parnešė
Vėtra verkianti	Vardą
Veržiasi,	Pavasariui
Varpą	Verdantį nerimu.
Varinį varto.	
Vanduo virvėmis	

Juozas Jaras rašo: „Aš – ne pavasaris, atnešęs gėrį, / Aš tik žmogus, praeivis tarp kitų. / Aš nuo žibučių rašaluotų prisigėręs / Ir pasiklydęs svaiguly akių“ (RV, 1974-10-01). Kaip teigia V. Areška, suprasdamas, kad esi menkas, prarandi save – štai kaip galima motyvuoti filosofinės odės ir elegijos suartėjimą. Lyrinis subjektas didingas tada, kai stengiasi pažinti pasaulį, bet menkas, kai palygini su pažinimo objektu ir visu pasauliu. Cituotas eilėraštis yra fragmentinis, tarytum tik viena filosofinės odės retorinė frazė. Galima išvelgti globalinę problematiką. Žmogus savo gyvenimo prasmę regi per pasaulį. Be ryšio su kitais neįmanoma rezultatyvi meditacija. Rimantas Staniulis sukuria žmogaus ir medžio paraleles: „Medžiai tarsi žmonės, / Nori būti visada jauni, / Šaknimis su žeme suaugę / Žiemos šerkšnu padengti“ (RV, 1976-01-05).

Auksė Vasaitytė eilėraštyje „Fuga“ rašo: „Liūdesio žvaigždės paskendo / Alyvinės eglės sapne / Du atspindžius plukdo kreščendo / Ir virpina saulė snape / Tos eglės sapnuojamos paukščio. / Pakels bendros svajos į aukštį / Alyvinės eglės sapnus. / Bus viskas nuo šiandien perpus, / Svajoms susiliejus į vieną, / Pro saulėtus tuopų lapus“ (RV, 1976-04-06). Ryškėja poetės polinkis į muzikinį simfonizmą, muzika leidžia išreikšti universalumą. Atgimstantis pasaulis ir žmogus perteikiami per muziką. Gamta labiausiai ir parodo atgimimą. Atgimstančią gamtą poetizuoja ir Stasys Bulzgis eilėraštyje „Žydruma“: „O žeme! O pilkoji mano žeme! / Jau nubudai – žibučių akys atsivėrė / Po medžiais rodos kažkas žvaigždžių pabėrė / Ir džiaugsmą rodos, lyg saujom sėmėm“ (RV, 1976-10-10). Tarsi grįžtama prie lyrikos pradžios, kuri turėjo daugiau pasveikinimo, pagarbinimo, pagyrimo, emocinio šūkšnio, manifestinio kvietimo. Išreiškiamas stiprus įspūdis, eilėraštis pakilios nuotaikos išreiškiantis entuziazmą ir džiugesį. Šalia esanti peizažo nuotrūpa sukuria dar stipresnį atgimstančio pavasario vaizdą.

Juozas Sabaliauskas eilėraštyje „...jei nežinočiau“ rašo: „Siaubingą šianakt sapną sapnavau: / Mano akivaizdoje mano sūnų komjaunuolių / Juodi esesininkai žydinčioj lankoj sušaudė. / Gulėjo vaikinukas, knygą mylinčias rankas išmetęs, / Ir lyg prie motinos geros – / Prie žemės glaudės. / Deja, deja!... Kažkur kapai užžėlė, / Ir vėjai pelenus šventus kažkur nešioja“ (RV, 1976-05-05). Lyrinis subjekto pokalbis su savimi pavirsta monologine partija. Išgyvenama praeitis šią akimirką, dabartyje. Naktis, sapnas – kaip meditacijos simboliai, be kurių neapseinama. Lyrinis subjektas – benamis, vienišas. Visas eilėraštis atrodo kaip ištrauka iš didesnio kūrinio. Tai sapno akimirką nušvitusi vizija. Sapnai greit išnyksta, tačiau melancholija ir ilgesys lieka.

„Meditaciniame eilėraštyje dialoginį bendravimą atstoja autokomunikacija, „vidinė kalba“. Klausiantysis sutampa su klausiančiuoju <...>.“⁴⁹ Vytautas Kirkutis eilėraščių pavadina „Žanos d'Ark monologas“. Atsiranda santykis su istorine asmenybe: „Pasmerktos gėlės gėsta – / Akių šviesa silpnėja. / Kaip lietų man atrasti, / Ugningas Prometėjau! / <...> / O meilė – pelenuose – / Giliai giliai apgaulėj, / Ant balto žirgo josiu, / Kaip ragana ant saulės. / Sustosiu. Ir nuvysiu. / Ugnis tik degins, o ne švies. / Mane paimkit visą – / Palikit / mano / tiesą!“ (RV, 1976-07-10). Už gyvybę svarbesnė yra jos teigiama tiesa. Maištinga istorinė asmenybė maištauja ir šiame monologe. Į monologą įpinamas ir dievas Prometėjas. Tai skamba kaip išpažintinis monologas. Retoriniai sušukimai susiję su jausmingumu, lyrinio monologo širdingu atvirumu. Paskutiniai monologo žodžiai skamba kaip manifestas, kurie skelbia lyrinio subjekto tiesą.

Aldona Rakickienė eilėraštyje „Atsisveikinus“ rašo: „Kaip po laidotuvių grįžus, / Kai žinai, / Kitaip jau nebebus – – // Su manim atsiminimai mano, / Mano vasaros šviesa – / <...> / Ji – kaip tolimas, saulėtas krantas, / Į kurį jokie sparnai nebununeš. / Patyliukais lapams krentant, / Dar žiūrėsiu, dar ilgai žiūrėsiu / Į tą krantą aš...“ (RV, 1977-11-10). Kitame eilėraštyje poetė eiliuoja: „Laumžirgis ant ajero – / Vaivorykštinis akimirksnio blyksnis. / Vasara mano, / Rudenio vėtra, ką man paliksi? // Perdegusio laužo pelenų saują, / Aukšto dangaus šviesumą, / Debesio balto lengvumą, / Ir atsiminimų upę sraują“ (RV, 1978-08-15). Abejuose poezijos fragmentuose jaučiama nesustabdoma laiko tėkmė. Akimirksniu prabėga visi keturi metų laikai. O pirmajame žmogaus gyvenimas, kokie įvyks perversmai ir pokyčiai. Laumžirgio gyvenimas kaip akimirksnis, ajerai, vėtra, upė – tai visi gamtos motyvai, kurie sukelia lyrinio subjekto prisiminimus. Taip dvasiniai dalykai išreiškiami meditatyviame monologe.

Panašia tematika rašo ir Alfredas Buišas eilėraštyje: „Ant pušų tuoj naktis nusileis. / Žvaigždės kris į vilnis inkarais – / Lyg žaislais, lyg žaislais, / Kopų smėliu jūros vėjai žais. // Paslaptis, paslaptis, kai palies, tavo skruostus karštos lūpos kai palies“, (RV, 1980-01-05). Kupinas paslapties ir nakties tylos eilėraštis. Susipina dabartis, praeitis ir ateitis. Minima praeities legenda, kuri išliks ir ateityje.

⁴⁹ Kęstutis Nastopka, *Lietuvių eilėraščių poetika*, Vilnius: Vaga, 1985, p. 119.

Gintarai, smėlis, kopos ir saulės spinduliai – tai simboliai, atspindintys jūrą. Eilėraštyje atsiranda emocinis komentavimas tai, ką mato tikrovėje. Manifestinis kalbėjimas sujungiamas su samprotavimu. Poetas stengiasi optimistiškai vertinti pasaulio ir gamtos grožį. Ieško jame gyvenimo pilnatvės. Eilėraštyje atsiranda ir netikėtas susižavėjimas tuo, ką jaučia ir mato. Į eilėraščių įsiterpia atsiminimai, nueito kelio apmąstymai, kurie derinami su ateities vizijomis. Taip jautriai įsigilinama į savo jausmus. Ryškėja gyvenimo pilnatvės svajonė, noras realizuoti visus gražiausius troškimus, patirti gyvenimo grožį, meilę, kurių nepajusi nežinodamas kančios ir nerimo.

Esminiai meditacinės lyrikos bruožai yra perimti iš elegijos ir filosofinės odės. Šių žanrų sandūroje iškyla alternatyvinis bendros būties problemų svarstymas. Odė ir elegija turi aukštojo stiliaus bruožų, kurie pastebimi dienraščio poezijos leksikoje. Svarbiais įvaizdžiais tampa jovaras, ramunės žiedas, gervės, upelis ir kt. Dominuojantis šio tipo poezijos metų laikas – pavasaris. Jis vaizduojamas kaip atsinaujinimas, naujų darbų pradžia. Meditacija nėra rezultatyvi be ryšio su pasauliu ir kitais žmonėmis. Eilėraščiuose naktis, sapnas, tylą iškyla kaip pagrindiniai meditacijos simboliai. Vienišumas – lyrinį subjektą dažnai aplankanti vizija, tačiau greitai išnykstanti ir sukelianti abejones, neatsakytus klausimus, po kurių eilėraščio žmogų užvaldo pesimizmas ir melancholija.

1989-07-15 „Raudonosios vėliavos“ pavadinimas pakeistas į „Šiaulių naujienų“. Tuo laikotarpiu pradėjo po truputį keistis kūrybos turinys, vis labiau mažėjo poezijos spausdinamos dienraščio puslapiuose.

3. Dainiškojo tipo lyrikos dominatė (1989–1994)

3.1. Eleginė ir baladinė daina

Ypatingą vietą dienraščio istorijoje užima atgimimo laikotarpis: „1990 metais įkurta Spaudos kontrolės valdyba, kuri jokių cenzūros funkcijų neatlieka, tikėkimes, niekada neatliks.“⁵⁰ Pradėta spausdinti literatūra, kurios nereguliavo cenzūra. Laisvesnis žodis atvėrė kelią ir individualumui.

Poezijos dominantės pradeda artėti prie dainų kompozicijos ir stiliaus. Poetai pradeda kurti vis muzikalesnius kūrinius, kai kuriems iš jų sukurama muzika ir jie tampa dainomis. Svarbiais dainiškoje lyrikoje tampa pakartojimai, palyginimai. Kartais poezija rašoma žinant, kad eilės virs dainomis. V. Kubilius teigia: „Vaizdinės struktūros judrumas, prasminių niuansų talpa, kompozicijos vienetų miniatiūriškumas priklauso daugiausiai nuo muzikos prado dinamikos, išlikusios lyrikos atmintyje.“⁵¹ Išryškėja dienraščio eilių, virtusių dainomis, daugiasluoksniškumas.

Viena iš dainiškojo tipo lyrikos ypatybių, išryškėjusių to meto dienraštyje, yra eleginės ir baladinės dainos. Abiem žanrais kurtuose eilėraščiuose siužetas dažnai įtemptas, dramatiškas, daug dėmesio skiriama apdainuojamam asmeniui, kuris siekia idealo. Tokio pobūdžio elegijos buvo labiau melancholiškos, minorinio stiliaus, o baladės iškilmingos, labiau susijusios su šventine nuotaika. V. Ramonaitė teigia: „Baladžių pasaulis romantiškas, fantastiškas, stebuklingas, pilnas nerimo ir paslapčių. Siužetas (ar lyrinis vyksmas) įtemptas, dramatiškas.“⁵²

Auksė Vasaitytė smuikininko Algirdo Stulgio 50-ies metų jubiliejui sukūrė tokius posmus: „O muzika, skaidriausias laimės lašas, / O muzika stebuklas jeigu ja tiki, / Kai smuikas tartum gyvas neša, / Ir jo visi garsai tikri. // Tiktai tenai, kur žmogui reikia džiaugsmo, / Ir liūdesio, ir gėrio, ir vilties.../ Tik tokį smuiką laikome didžiausiu, / Kurs neatplėšiamas nuo mūsų širdies“ („Šiaulių naujienos“⁵³, 1989-01-14). „Faktiškai kiekvienas kūrinys, jeigu jis nėra tik uždara estetinė sistema, yra savotiška dedikacija – kitiems, žmonėms ir sau <...> kurie sušildė tavo rankas ar patys sušilo nuo tavo rankų. Pagaliau – skaitytojams...“⁵⁴, - teigė Algimantas Baltakis. Labai svarbiu tampa santykis su skaitytoju. Rašytojas pasitelkdamas lyrinį subjektą sukuria artimesnį santykį su skaitytoju. Valerija Ramonaitė teigia: „Baladžių pasaulis romantiškas, fantastiškas, stebuklingas, pilnas nerimo ir

⁵⁰ *Rašytojas ir cenzūra*, Vilnius: Vaga, 1992, p. 6.

⁵¹ *Literatūros teorijos apybraiža*, p. 219.

⁵² Valerija Ramonaitė, *Literatūros mokslo įvado pagrindai*, Šiauliai, 1993, p. 104.

⁵³ *Šiaulių naujienos* toliau bus žymimos ŠN.

⁵⁴ *Šiuolaikinės poezijos problemos*, Vilnius: Vaga, 1977, p. 299.

paslapčių. Siužetas (ar lyrinis vyksmas) įtemtas, dramatiškas.“⁵⁵ Eilėraštis atitinka visas dainiškumo dominantes: „<...> kreipinys, intymus santykis lyrinio subjekto, deminutyvai, tų pačių formų kartojimas, psichologinis paralelizmas, dainiškas intonavimas.“⁵⁶ Poetė svarbiausią dėmesį skyrė muzikai. Lyrizmas, emociingumas ir nuoširdumas dominuoja išsakytose mintyse. Muzika lyginama su gyvenimu. Muzika sukelianti įvairiausias emocijas, kartais ašaras, o kartais džiaugsmą. Poetė siekia vaizdo individualizacijos. Dar vienas poetės dainiškasis eilėraštis – „Jubiliejinis sveikinimas“: „Prabėgo daug vandens pro šalį... / Jau snaigė žybčioja plaukuos, / Bet laimės baisiai ilgas kelias – / Ramint ji gali ir paguost“ (ŠN, 1989-01-14). Eilėraščiui būdingas lyrinis intymumas, žodžių daugiaprasmiškumas. Gyvenimas suteikia įvairiausių jausmų, tačiau tikroji laimė ir yra gyventi. Eilėraštyje labai svarbi intonacija ir rimavimas, atsiranda dainiškas intonavimas. Nebaigta mintis sukuria terpę prisiminimų pliūpsniui. Atsiminimuose išskyla lyrinio subjekto padaršinimas. Virginija Balsevičiūtė teigė: „Greitai einančio žmogaus gyvenimo pojūtis yra tapęs svarbiausia lyrikos dramatinio versme.“⁵⁷ Gyvenimo greitą tėkmę ir pasikeitimus eilėraštyje apibūdina metafora „Prabėgo daug vandens pro šalį“. Pavartojama metafora greitai laiko tėkmei nusakyti: „Jau snaigė žybčioja plaukuos“. Taip juntamas žmogaus ir gamtos paralelė, kur lyrinis subjektas siekia laimės ir ramybės gyvenime.

Rubrika „Iš tremtinių kūrybos“ skelbia Broniaus Kielos eilėraštį „Ilgesys“: Aš pasiilgau tėviškės arimų, / Aš pasiilgau sodų ir laukų, / Maironio mūsų nuostabiųjų rimų, / Ir basakojų Lietuvos vaikų. // Ten sraunios upės, ežerų daugybė, / Apjuosę mano tėviškės laukus. / Tenai Kęstučio, Vytauto galybė, / Pasiekia mūsų šių dienų laikus“ (ŠN, 1989-04-25). „Tradicinėje romantinėje elegijoje kalbama apie liūdesį ir jo priežastis: pavaizduota meilė pilna nuoskaudos, kentėjimo, ilgesio, vienvietės ir rezignacijos <...> sielvartaujama dėl dingusių svajonių, dėl gyvenimo netobulumo, kalbama apie gyvenimo netobulumą.“⁵⁸ Žmogus, ištremtas iš savo tėvynės, namų geriausiai pajunta, ką reiškia žodis „ilgesys“. Kūrinyje pateikiami lyrinio subjekto prisiminimai apie Lietuvą, apie tai, ko labiausiai pasiilgo. Vizijoje prisimenamos ir Lietuvos istorijai ir kultūrai svarbios asmenybės: poetas Maironis, kunigaikščiai Kęstutis ir Vytautas. Dramatinis lyrizmas būdingas eilėraščiui, kur prisiminimai širdyje išlieka šviesūs, o dabartis nelaiminga. Gyvenimas ir gyvybė tampa nieko verta tada, kai esi toli nuo artimiausių žmonių. Tam tikra prasme tai rauda, kuria prisimenama Lietuva. „Tradicinėje romantinėje elegijoje kalbama apie liūdesį ir jo priežastis: <...> sielvartaujama dėl dingusių svajonių, dėl gyvenimo netobulumo, kalbama apie gyvenimo netobulumą.“⁵⁹

⁵⁵ Valerija Ramonaitė, *Literatūros mokslo įvado pagrindai*, p. 104.

⁵⁶ Vitas Areška, *Lietuvių tarybinė lyrika*, p. 222.

⁵⁷ Virginija Balsevičiūtė, *Naujausios lyrikos semantika*, Mokslo ir enciklopedijų leidykla 1994, p. 41.

⁵⁸ Vitas Areška, *Lietuvių tarybinė lyrika*, p. 228.

⁵⁹ Ten pat, p. 228.

„Grįžimas prie klasikinių lyrikos tradicijų, <...> prie senųjų žanrų, prie tautosakinės poetikos šaltinių buvo svarbi šio laikotarpio lyrikos savybė.“⁶⁰ Dienraštyje remiamasi kelių žanrų tradicija (dažniausiai elegijos ir odės), todėl poezija tampa įvairesnė. Elegija ir baladė labiau orientuotos į melancholiją, pesimizmą, tačiau jos turi visus dainos bruožus: kreipinį, intymų santykį, deminutyvus, pakartojimus. Jaučiamas intymus lyrinio subjekto santykis su įsameninta tėvyne. Dienraščio poezijoje išryškėja jausmingas, švelnus ir gyvenimo prasmę apmąstantis lyrinis subjektas. Elegiškas tonas kai kuriuose eilėraščiuose labiau kviečiantis veikti ir kovoti už Lietuvą.

3.2. Manifestinė daina

Atgimimo laikotarpiu dienraštyje vis dažniau pastebimi teigiami pokyčiai kultūros srityje: „<...> tajį vėlesnį laikotarpį laikyčiau kovos dėl kultūros metais. To meto sąlygom tai buvo kovos už laisvę sinonimas. Kad ji buvo nuosekli ir veiksminga, parodo pertvarkos galimybių išnaudojimas, po 1988 metų sekę treji audringi atgimimo metai.“⁶¹ Tos nuotaikos buvo jaučiamos ir poezijoje.

Juozo Sabaliausko eilėraštis „Į Lietuvą“ skelbia manifestines mintis: „Kad patikėtų didelis pasaulis, / Jog mūs tėvynė / Liko dar gyva, / Jog ne ateiviai / Atnešė jai saulę – / Už ją / Pati kovoja Lietuva!“ (ŠN, 1989-07-14). Ryžtingu žodžiu skatinamas lietuvių tautos nacionalizmas, patriotizmo jausmas. Eilėraščio adresatas ne tik lietuvis, bet ir pasaulio žmogus: siekiama įsitikinti ir įtikinti kitus, kad Lietuva tikrai tampa nepriklausoma ir laisva valstybe. Eilėraščių laikas ir nuotaika tampa realaus gyvenimo atspindžiu.

Dar ryškesnės manifestinės tendencijos iškyla Kazio Adomavičiaus eilėraštyje „Kovos geismas“. Lyrinis subjektas ryžtingai, kalbėdamas pirmuoju asmeniu kreipiasi į lietuvių: „Maldauju, neparklupk, / Atgimusi tauta, / Tikrai į rydiena, tikrai į priekį eiki...“ (ŠN,). Jis skatina tautiečius kilti į žūtutinę kovą už nepriklausomos Lietuvos ateitį ir pats į ją eina: „Imu aš skydą į rankas, / Ir kardo ašmenis galandu“. Kūrinio pabaigoje lyrinis eilėraščio žmogus tiesiogiai kreipiasi į tėvynę, prašydamas jos palaiminimo nelengvoje kovoje už laisvę.

Dar vienu manifestinės dainos pavyzdžiu galime laikyti Eglės Buivydaitytės eilėraštį „1989, rugpjūčio 23 - oji“: „Pakilki, Lietuva, / Mano senelių žeme, / Ir išsilieki šiandien, / Tartum Nemuno vaga, / Pakilkime visi, / Kam brangi Tėvyne, / Kas tiki laisve, ateitim šviesia“ (ŠN, 1989-07-23). „Aistringa pilietinė pozicija atveria poetui dramatišką šiuolaikinio pasaulio sudėtingumą ir teikia jo sąmonei naujų, aštriai dilginančių impulsų.“⁶² Poetų kūrybos tematikai nemažai įtakos daro ir

⁶⁰ Ten pat, 235.

⁶¹ *Rašytojas ir cenzūra*, p. 297.

⁶² Vytautas Kubilius, „Nepriklausomybės poetas“ [žiūrėta 2011-05-01].

Prieiga per internetą:

< http://www.xxiamzius.lt/archyvas/xxiamzius/20030611/laikzmon_01.html >.

laikotarpis, siekiant atgauti nepriklausomybę. Eilėraštis kupinas patriotizmo ir siekio pakilti, tikėti Lietuvos nepriklausomybe. Lietuva pateikiama kaip svarbiausia vertybė kiekvieno skaitytojo širdyje. „Visą patirtį įprasmina Tėvynė. Tai yra visa subordinuojanti substancija poetų kūryboje. Čia pakyla etinės, egzistencinės, kultūrinės ir socialinės refleksijos aukščiausi taškai. <...> Tėvynė aprėpia ir įprasmina ne tik mūsų praeitį, bet ir dabartį. Ji yra didžioji prasmė ir vertybė.“⁶³ Buivydaitės eilėraštis skamba kaip kvietimas lietuviams. Svarbiausiu tikslu tampa bendrumo siekis, kuris padeda kovoje. Kaip teigia Valdemaras Kukulas: „Bet štai prasidėjo tautinis atgimimas, atsirado ideologija, siejanti atskirais gyvenimais iškrikusią mūsų visuomenę, ir neišvengiamai atsirado kolektyvinis poreikis išsakyti.“⁶⁴ Galima teigti, kad poezija tampa neatsiejama nuo istorijoje vykstančių įvykių. Poezija nebegali būti nepriklausoma, nes svarbu kolektyvinės temos. Kaip teigia V., Areška: „Poezijos pobūdis, jos pasiekimai, pranašumai, taip pat ir trūkumai yra susiję ne tik su talentu, meistriškumu – subjektyviomis aplinkybėmis, bet ir su tikrovės, istorijos ir liaudies gyvenimo pulsais.“⁶⁵

Ne visa poezija „Šiaulių naujienose“ liko įvertinta ir ne visi poetai paminėti, tačiau individualumas, vis aktyvesnis skatinimas stoti į kovą už laisvę kiekviename eilėraštyje vis stiprėjo. Temų ir simbolių pakartojimas tapo neišvengiamas, nes poetai ėjo bendro tikslo link. Patriotizmas, pasiaukojimas tapo svarbiausiomis lyrinio subjekto savybėmis. Kadangi visuomenėje pradėta kalbėti apie laisvos valstybės siekį tapti visiškai nepriklausoma, tos pačios idėjos vis labiau ryškėjo ir dienraščio puslapiuose. Tėvynė įprasminanti subjekto būtį poezijoje yra viena ryškiausiai dominuojančių temų to meto poezijoje. Manifestinis kvietimas „kilti“ už Lietuvą buvo artimas panašaus pobūdžio pokario laikotarpio šūkiams.

⁶³ Virginija Balsevičiūtė, *Naujausios lyrikos semantika*, p. 34.

⁶⁴ Valdemaras Kukulas, *Eilėraščių namai*, Vilnius: Vaga, 1992, p. 125.

⁶⁵ *Šiuolaikinės poezijos problemos*, p. 11.

IV. Išvados

- Šiuo baigiamuoju bakalauro darbu buvo siekta išanalizuoti poeziją dienraštyje „Raudonoji vėliava“ / „Šiaulių naujienos“ (1943–1994 m.). Eilėraščiai buvo klasifikuojami remiantis Vito Areškos poezijos skirstymo metodika (Vitas Areška „Lietuvių tarybinė lyrika“, 1983). Iškiriami keturi lyrikos tipai: manifestinė, naracinė, meditacinė ir dainiškoji. Tyrimas atskleidė, kad poezija regioninėje spaudoje mažai nagrinėta tema. Buvo pasirinkti aprašomasis ir analizės metodai.
- Pirmieji RV eilėraščiai buvo manifestinio tipo ir glaudžiai susiję su tuometine istorine pokario situacija. Iš jų galima išskirti tris ryškesnius poskyrius: revoliucinių permainų, šlovinimo ir ideologinius. Revoliucinio – politinio pobūdžio eilėraščiai pakakamai primityvūs, juose dominavo aprašymas, apybraižyskumas. Asmenybės išraiška nebuvo svarbi, nes vyravo kolektyvinė nuomonė ir „šviesaus rytojaus“ idėja. Tiek revoliucinio pobūdžio, tiek šlovinimo eilėraščiuose kūrinio idėja buvo esminis dalykas, nes ji formavo tuometinio „liaudies žmogaus“ mentalitetą. Šlovinimo eilėraščiai, kuriuose dominavo iškiliausios komunistų partijos asmenybės – Leninas, Stalinas bei tarybinis karys ar darbininkas – pakankamai įtaigiai veikė kolektyviškai mąstančios auditorijos protus ir emocijas. Panegiriškas, nenatūralus, dažnai hiperbolizuotas tam tikros asmenybės aukštinimas visiškai užgožė lietuvių tautos istoriją ir tautines vertybes. Gebėjimas ideologine poezija valdyti „liaudies žmonių“ protus buvo tinkamai pasirinktas poetų – ideologų kūrybos tikslas.
- 1957–1964 m. laikotarpis dienraštyje išsiskiria kaip novatoriškas, nes poezijoje ima rasti filosofinės ir psichologinės problematikos. Kūriniai tampa meniškesni ir dėl atsirandančio juose individualumo, tačiau jis dažniausiai orientuotas į kolektyvę sąmonę – aukštinamas patriotinis pasiaukojimas tėvynei. Pastebimos ir ironiškos poezijos užuomazgos. Kalbama apie tikėjimą Dievu, tačiau jis svarbus tiek, kiek tai teikia naudos lyriniam subjektui. Tėvynė, darbas, komunizmas, kosmosas, žemė ir tikėjimas „šviesiu rytoju“ tampa poezijos „raktiniais“ žodžiais, veikiančiais skaitytojų pasaulėžiūrą.
- 1965–1970 m. laikotarpiu dienraštyje išryškėja naracinio tipo lyrika sugrąžina skaitytoją prie tradicinės lietuvių literatūros ištakų. Tuo metu dienraštyje įsigali peizažinis eilėraštis, atspindintis gamtos motyvus, tautosaką, tautines vertybes. Kalbama apie žinomus ar naujai pamatytus dalykus, grįžtama prie lyrinio tikrumo. Plėtojama gimtinės tema: gausu poezijos, skirtos gimtiesiems Šiauliams. Derinama praeitis, dabartis ir ateitis. Poezija pateikia miesto ir kaimo opoziciją.
- Romantinę ir realistinę idilės eilėraščiuose dominuoja nelaimingos meilės motyvai. Kai kuriuose kūriniuose keliama egzistenciniai klausimai. Jautrumas, vienišumas, gerumas tampa esminiais lyrinio subjekto, gyvenančio realistiniame pasaulyje, bruožais. Poezijoje išryškėja

daugiareikšmės potekstės ir simbolika. Eilėraščių kalba paprasta, buitinės detalės, meninės priemonės leidžia nenukrypti nuo realizmo.

- Meditacinio tipo lyrika dienraštyje labiausiai suklestėjo 1971–1988 m. Išsiskyrė klasikinės meditacijos bei filosofinės odės ir elegijos tipo eilėraščiai. Pirmajam tipui būdingas lyrinio subjekto būties, tėvynės likimo apmąstymas, dabarties ir praeities opozicija, kurioje išsiskiria prieštaringi prisiminimai. Lyrinis subjektas medituodamas ieško atsakymų į kasdienybėje iškylančius klausimus. Dažnai abejoja, nepasitiki savimi, tačiau nepraranda vilties, ypač, kai mąsto apie tautos likimą. Gamtos kitimas lyriniam subjektui leidžia pajusti nesuvadomą laiko tėkmę, kuri kartais paskatina eilėraščio žmogų imtis ir ryžtingesnių sprendimų.
- Antroji meditacinės lyrikos atmaina – filosofinė odė ir elegija – išsiskiria aukštojo stiliaus bruožais. Šio tipo eilėraščiuose dominuoja bendros būties problemų svarstymas. Poezijoje naktis, sapnas, tylą iškylo kaip meditaciniai simboliai. Lyrinis subjektas dažnai vienišas, panyrantis į prisiminimų vizijas, kurios eilėraščio žmogui sukelia nesibaigiančių abejonių, palieka neatsakytų klausimų. Tačiau apmąstymai padeda suprasti ne tik save, bet ir savo aplinką. Gyvenimo prasmę eilėraščio žmogus regi per pasaulį.
- 1989–1994 metų dienraščio puslapiuose atsiranda dviejų tipų dainiškoji lyrika: eleginė – baladinė bei manifestinė daina. Šio laikotarpio poezija – tai grįžimas prie tradicinės klasikinės lyrikos. Lietuvai einant atgimimo keliu poetai ima kurti vis dainingesnius eilėraščius, kurie dažnai virsta dainomis. Eleginio ir baladinio tipo dainose nuotaika liūdna, melancholiška, tačiau jos turi visus dainos bruožus. Lyrinio subjekto santykis su tėvyne pakankamai jausmingas, įpareigojantis.
- Antroji dainiškojo tipo atmaina – manifestinė daina. Šio tipo eilėraščiuose lyrinis subjektas patriotiškas, pasiryžęs aukotis tėvynės labui, jis dažnai kalba „mes“ vardu ir skatina lietuvius kurti nepriklausomą Lietuvą. Tėvynė įprasminanti subjekto būtį poezijoje yra viena iš ryškiausiai dominuojančių temų to meto poezijoje.
- Dienraštyje „Raudonoji vėliava“ / „Šiaulių naujienos“ (1943–1994 m.) laikotarpiu rasti 2880 eilėraščiai, kuriuos sukūrė 354 autoriai. Daugiausia išspausdinta Juozo Sabaliausko – 164 eilėraščiai, Janina Jovaišaitė – 163. Taip pat nemažai išspausdinta Evaldo Skerstono, Jadvygos Gabriūnaitės, Stasio Bulzgio, Auksės Vasaitės eilėraščių. Galima pastebėti ir tai, kad spausdinti ne tik Lietuvos, bet ir užsienio poetų eilėraščiai (estų, lenkų, rusų, latvių).

V. Santrauka

Šiuo baigiamuoju bakalauru darbu buvo siekta išanalizuoti poeziją dienraščiuose „Raudonoji vėliava“/ „Šiaulių naujienos“ (1943–1994 m.). Eilėraščiai buvo klasifikuojami remiantis Vito Areškos poezijos skirstymo metodika (Vitas Areška „Lietuvių tarybinė lyrika“, 1983). Iškiriami keturi lyrikos tipai: manifestinė, naracinė, meditacinė ir dainiškoji. Darbo tikslas buvo išanalizuoti poeziją, jos specifiką dienraštyje „Raudonoji vėliava“ / „Šiaulių naujienos“. Tyrimas atskleidė, kad poezija regioninėje spaudoje mažai nagrinėta tema. Buvo pasirinkti aprašomasis ir analizės metodai. Tikslas padėjo suformuoti tokius uždavinius: 1)Išskirti vienu ar kitu laikotarpiu dominavusias poezijos grupes. 2)Išanalizuoti, kokios temos, problemos būdingos poezijai dienraštyje „Raudonoji vėliava“ / „Šiaulių naujienos“. 3)Išanalizuoti, kaip kito temos, problemos dienraštyje, kaip kito eilėraščių poetika. 4)Išskirti, kurių poetų eilėraščių buvo daugiausia išspausdinama dienraštyje. Tyrimas atskleidė, kad poezija regioninėje spaudoje mažai nagrinėta tema. Bakalauro darbe prieita išvadų, kad kiekvienu laikotarpiu vyravo skirtingos temos poezijoje. Istorijos įvykiai darė įtaką poetų temoms.

VI. Summary

The aim of the work is to analyse poetry published in the regional newspapers „Raudonoji vėliava“, „Šiaulių naujienos“ (1943–1994). The poems were classified according to Vitas Areška method. (Vitas Areška. Lithuanian soviet lyrics 1983). Four types of lyrics were distinguished: manifest, narrative, meditative and melodious. The work is focused on analysing poetry, its particularities in the newspapers. The research showed that poetry in newspapers is the field which has not been extensively analysed. Descriptive and analysis methods were applied. The aim of the work helped to set up the tasks:

- 1.To distinguish dominant poetry groups of different periods.
2. To analyse which themes, problems which are characteristic to the poetry, published in “Raudonoji vėliava“ and “Šiaulių naujienos“.
- 3.To analyse the variation of themes and poetry itself.
- 4.To find out whose poetry was published most often.

The research showed that poetry in regional newspapers is the sphere which requires detailed analysis. It can be concluded that each period had its specific themes in poetry. Historical events had an impact on the choice of the themes.

VII. Literatūra

1. Vitas Areška, *Lietuvių tarybinė lyrika*, 1983, Vilnius: Vaga.
2. Irena Baliulė, *Lietuvių sovietinė normatyvinė proza (1940–1954 m.)*, 2009, Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
3. Virginija Balsevičiūtė, *Naujausios lyrikos semantika*, Mokslo ir enciklopedijų leidykla 1994.
4. Viktorija Daujotytė, *Kas tu esi, eilėrašti?*, 1980, Vilnius: Vaga.
5. Antanas Jonynas, „Vaiko siela, žodžio burtai ir laikas“, *Poezijos pavasaris 1973*. Straipsnių rinkinys, sudarė Kęstutis Nastopka, Vilnius: Vaga, 1973.
6. Vytautas Kubilius, *Literatūros teorijos apybraiža*, 1982, Vilnius: Vaga.
7. Vytautas Kubilius, *Rašytojas pokario metais*, Vilnius: Vaga, 1991.
8. Vytautas Kubilius, „Nepriklausomybės poetas“ [žiūrėta 2011-05-01].
Prieiga per internetą:
http://www.xxiamzius.lt/archyvas/xxiamzius/20030611/laikzmon_01.html.
9. Valdemaras Kukulas, *Eilėraščių namai*, Vilnius: Vaga, 1992.
10. Kęstutis Nastopka, *Lietuvių eilėraščių poetika*, Vilnius: Vaga, 1985.
11. Justas Paleckis, *Už geresnį pasaulį*, Vilnius: Vaga, 1987.
12. Petravičienė B., Šiaulių literatai ir jų kūryba (1940-1970): Dipl. Darbas, - V.
13. Valerija Ramonaitė, *Literatūros mokslo įvado pagrindai*, Šiauliai, 1993.
14. *Rašytojas ir cenzūra*, Vilnius: Vaga, 1992.
15. *Šiuolaikinės poezijos problemos*, Vilnius: Vaga, 1977.
16. *Tektas ir kontekstas: prasmės formavimas*. Straipsnių rinkinys, Kaunas: Vilniaus universiteto Kauno humanitarinis fakultetas. 2004, p. 63–69.
17. Rytis Trimonis, *Atakuojančio laiko lyrika*, Vilnius: Vaga, 1976.
18. Vanda Zaborskaitė, *Literatūros mokslo įvadas*, Vilnius: Mokslas, 1982.
19. Л. Троцкий „Литература и революция“ Москва: Издательство политической литературы, 1991.

VIII. Anotacija

Roberta Saudargytė, *Poezija regioname dienraštyje („Raudonoji vėliava“/„Šiaulių naujienos“)*.
Bakalauro darbas, vadovas doc. dr. Vigmantas Butkus, Šiaulių universitetas, Literatūros istorijos ir
teorijos katedra, 2011, 43 p.

IX. Annotacion

Roberta Saudargyte, *The poetry in the regional newspaper („Raudonoji vėliava“/„Šiaulių naujienos“)*.
Bachelor Thesis, research adviser Assoc. Prof. Dr. Vigmantas Butkus, Šiauliai University, Department
of History and Theory of Literature, 2011, 43 p.

X. Priedai

Pateiktas sąrašas poetų, kurie rašė dienraštyje, šalia nurodytas išspausdintų eilėraščių skaičius.

1. Juozas Sabaliauskas 164
2. Janina Jovaišaitė 163
3. Evaldas Skerstonas 138
4. Stasys Bulzgis 114
5. Auksė Vasaitytė 105
6. Jadvyga Gabriūnaitė 92
7. Valerijus Archipovas Šidlauskas 81
8. Jonas Sakalauskas 70
9. Borisas Puzinas 67
10. Vytautas Kirkutis 50
11. Vanda Budrienė 46
12. Viktoras Gulbinas 43
13. Gediminas Griškevičius 42
14. Leonardas Andriuškevičius 41
15. Juozas Jaras 37
16. Julius Janonis 36
17. Juozas Ruzgys 36
18. Skaistutis Valantinas 31
19. Bronė Budrevičienė 28
20. Arūnas Limantas 26
21. Tamara Nikitina 25
22. Violeta Ramanauskaitė 25
23. Stasė Baltramaitytė 24
24. Jovaras (Jonas Krikščiūnas) 24
25. Marija Jurgelevičienė 24
26. Gražina Krasauskaitė 24
27. Violeta Šoblinskaitė 24
28. Eugenija Jovaišaitė 23
29. Birutė Vaičiulevičienė 22
30. Vladas Jovaišas 21
31. Rimantas Sakalauskas 21

32. Regina Biržinytė 20
33. Leonas Peleckis 20
34. Violeta Račkauskaitė 20
35. Violeta Soblinskaitė 20
36. Antanas Žąsytis 20
37. A. Valiulytė 19
38. G. Jūronienė 18
39. Sofija Boreikaitė 17
40. Vytautas Šidlauskas 17
41. Kazys Adomavičius 16
42. Petras Balčiūnas 16
43. Arvydas Lapukas 16
44. Aldona Rakickienė 16
45. Vytautas Veteikis 16
46. Salomėja Nėris 15
47. Marija Ainienė 14
48. Irena Mackevičiūtė 13
49. Rimantas Kasparas 12
50. N. Sidorenka 12
51. Birutė Žymantienė 12
52. Regina Briedytė 11
53. Eglė Buivydaite 11
54. L. Dapkienė 11
55. Zofija Karpienė 11
56. E. Petrauskaitė 11
57. Zita Roznienė 11
58. Jonas Mačiukevičius 10
59. Leonija Malakauskienė 10
60. Asta Augulytė 9
61. Sergejus Jeseninas 9
62. Jolanta Meškauskaitė 9
63. Aleksandras Plungė 9
64. Silva Radavičiūtė 9

65. Stasė Šurnienė 9
66. Onutė Valantinienė 9
67. Rimantas Anglickis 8
68. Albinas Bernotas 8
69. Rasa Būgaitė 8
70. Juzė Giniotienė 8
71. Birutė Jankevičiūtė 8
72. Eugenija Liuminaitė 8
73. Mindaugas Paleckis 8
74. Aldona Rakickienė 8
75. Regina Varanauskaitė 8
76. Ieva Jurgelevičiūtė 7
77. Marius Glinskas 7
78. Vladas Gorskis 7
79. Leonas Kaktavičius 7
80. Vladas Kalvaitis 7
81. Bronius Kiela 7
82. Jonas Laurinavičius 7
83. Pranas Linkaitis 7
84. Viktorija Martišiūtė 7
85. Petras Navickas 7
86. Zita Aukščionytė 6
87. Juozas Macevičius 6
88. Vytautas Minelis 6
89. Samuolis 6
90. Stefanija Savickaitė 6
91. Birutė Savickienė 6
92. Jonas Sereikis 6
93. J. Striaukienė 6
94. Džiuljeta Stropaitytė 6
95. Antanas Abakas 5
96. Kazimieras Alekna 5
97. L. Dalinkevičiūtė 5

98. Pranas Gerulaitis 5
99. Danielė Girdenytė 5
100. Rasa Grebliauskaitė 5
101. Česlova Jakšytė 5
102. Antanas Jonynas 5
103. J. Kruopis 5
104. Ona Lukauskaitė 5
105. Eduardas Mieželaitis 5
106. Vytautas Montvila 5
107. Aleksas Muižė 5
108. Audrenius Petrulis 5
109. Eglė Preskienytė 5
110. Silva Sasevičiūtė 5
111. A. Straukas 5
112. G. Vaitekūnaitė 5
113. A. Žemaitaitis 5
114. Albinas Žvingaila 5
115. Jonas Baranauskas 4
116. Dalia Barkuškaitė 4
117. Jurgita Bendikaitė 4
118. Valdemaras Daknys 4
119. Violeta Jakutytė 4
120. Laima Janulytė 4
121. Vladas Jasinskas 4
122. Remigijus Juškėnas 4
123. Zigmas Gėlė Gaidamavičius 4
124. V. Galkus 4
125. Janina Gvazdauskienė 4
126. Aelita Lietukaitė 4
127. J. Malakauskas 4
128. Justinas Marcinkevičius 4
129. P. Milaknis 4
130. Vacys Reimeris 4

- 131. Stasė Rimkevičiūtė 4
- 132. Knutas Skujemekas 4
- 133. Rimantas Staniulis 4
- 134. A. Vaišvila 4
- 135. Birutė Vaišvilaitė 4
- 136. Vaičekonytė 4
- 137. Vita Žabarauskaitė 4
- 138. Leonardas Andrijauskas 3
- 139. Danutė Andrijauskienė 3
- 140. J. Baikštys 3
- 141. Algimantas Baltakis 3
- 142. Inga Bonogolovaitė 3
- 143. Algimantas Brikas 3
- 144. J. Buta 3
- 145. Danguolė Budrytė 3
- 146. Ramutė Butnorienė 3
- 147. Danguolė Gedgaudaitė 3
- 148. Birutė Ivanovienė 3
- 149. Dalia Jazukevičiūtė 3
- 150. Virginija Jokubaitytė 3
- 151. Janina Kazlauskaitė 3
- 152. Kostas Korsakas 3
- 153. Vincas Kymantas 3
- 154. Bronius Mackevičius 3
- 155. Mačiulis 3
- 156. Audronė Mališauskaitė 3
- 157. Irena Milašiūtė 3
- 158. Eugenijus Matuzevičius 3
- 159. Renata Merkytė 3
- 160. Bronius Naudžiūnas 3
- 161. Juozas Nekrošius 3
- 162. Edita Parvalkevičiūtė 3
- 163. Laisvūnė Petkevičienė 3

164. Elvyra Putrytė 3
165. Genutė Riepšaitė 3
166. Vytautas Rimkus 3
167. A. Sausis 3
168. Eduardas Selelionis 3
169. Rasa Skrodenytė 3
170. Česlovas Snarskis 3
171. Virgis Stakėnas 3
172. Teofilis Tilvytis 3
173. Danutė Vaičiurgienė 3
174. Skirmantas Valentas 3
175. Kazys Valiulis 3
176. Valerija Valsiūnienė 3
177. Vytautas Velaitis 3
178. L. Zimbaitė 3
179. A. Aleknaitis 2
180. Tamara Andrijauskaitė 2
181. P. Bagdonas 2
182. S. Baleišienė 2
183. Romualdas Baliutavičius 2
184. Irena Bendravičienė 2
185. Erminija Budraitienė 2
186. Rasa Budrytė 2
187. Rasa Bugaitė 2
188. A. Churginas 2
189. Valantinas Čekinas 2
190. Janina Degutytė 2
191. Kostas Gedvilas 2
192. Juzė Giniotienė 2
193. L. Gira 2
194. Aldona Glavinskaitė 2
195. B. Grikšaitė 2
196. Jurijus Golubas 2

197. Lydiya Jalovčik 2
198. Roma Jakaitė 2
199. Juškevičienė 2
200. Joana Jūrevičienė 2
201. Irma Kazlauskaitė 2
202. Nijolė Kelpšaitė 2
203. Komendantas 2
204. Violeta Liugienė 2
205. Zita Lukošiuūtė 2
206. Vida Marcišauskaitė 2
207. J. Meteliūnaitė 2
208. Elena Mezginaitė 2
209. Irena Mockevičiūtė 2
210. Vladas Mozoriūnas 2
211. N. A. Nekrasovas 2
212. Arūnas Noruišis 2
213. Tadas Padas 2
214. Jonas Povilaitis 2
215. Puškinas 2
216. Leonas Ringuva 2
217. Jurgita Rudžinytė 2
218. Zina Ruskytė 2
219. Arnoldas Simėnas 2
220. Ramutė Skučaitė 2
221. Birutė Svarskytė 2
222. Vladas Šimkus 2
223. Nijolė Šliaževičiūtė 2
224. Birutė Tautkevičiūtė 2
225. Antanas Venclova 2
226. Nijolė Veršinskienė 2
227. Edita Vilkienė 2
228. Danuta Bicel – Zagnetova 2
229. Magdutė Zeniauskaitė 2

- 230. Irena Zvinklienė 2
- 231. Daiva Žainytė 2
- 232. Rūta Aleknavičiūtė 1
- 233. J. Ambrakaitis 1
- 234. Ona Andrijaitytė 1
- 235. R. Apuokas 1
- 236. L. Asejevas 1
- 237. Alvydas Aškinis 1
- 238. E. Aukštikalnis 1
- 239. Jolanta Bačinskaitė 1
- 240. Deividas Balsys 1
- 241. Vitalija Baužienė 1
- 242. Vladimiras Bekmonas (estas) 1
- 243. M. Beresnevičiūtė 1
- 244. G. Bertašiūtė 1
- 245. Vytautas Beržinis 1
- 246. Kazys Binkis 1
- 247. Pranas Bladyka 1
- 248. Vytautas Bložė 1
- 249. Bernardas Brazdžionis 1
- 250. V. Bočius 1
- 251. Rita Bočiulytė 1
- 252. Stefa Bučienė 1
- 253. Daiva Buklerytė 1
- 254. Sigitas Butkus 1
- 255. Čepaitis 1
- 256. Elena Čiganienė 1
- 257. Petras Čiplys 1
- 258. Nijolė Dambrauskaitė 1
- 259. Daukantaitė 1
- 260. Antanas Drilinga 1
- 261. O. Elregistanas 1
- 262. Nida Gasparaitytė 1

- 263. Juozas Gimžauskas 1
- 264. Jonas Graičiūnas 1
- 265. Algimantas Grikavinas 1
- 266. Kazys Inčiūra 1
- 267. Osvalda Ivanauskienė 1
- 268. Rolfas Jakobsonas (lenkas) 1
- 269. Gražina Jakubaitytė 1
- 270. Vitalija Janeliauskienė 1
- 271. D. Jankauskas 1
- 272. Aleksandras Jašinas 1
- 273. G. Jokubaitytė 1
- 274. Angelė Jonaitytė 1
- 275. Eugenija Juodeikienė 1
- 276. Česlovas Kasputis 1
- 277. M. Kempė 1
- 278. Jūratė Klibavičiūtė 1
- 279. Alfonsas Kriščiūnas 1
- 280. Ona Kriščiūnaitė 1
- 281. Algridas Kontrimas 1
- 282. Korlenckaitė 1
- 283. Alina Karolaitė 1
- 284. Tadeušas Kubiaka (lenkas) 1
- 285. Vanda Kupala 1
- 286. Kurleckaitė 1
- 287. Aurelija Linkutė 1
- 288. Aurelija Linkutė 1
- 289. V. Lukavičius 1
- 290. Jolanta Lukšienė 1
- 291. Bronius Mackevičius 1
- 292. M. Majakovskis 1
- 293. Juozas Medžius 1
- 294. Irena Mezginaitė 1
- 295. S. Michalkovas 1

- 296. Vilma Minkutė 1
- 297. A. Miškinis 1
- 298. Morkus 1
- 299. Petras Motiejūnas 1
- 300. Z. Mūzas 1
- 301. Alfonsas Navickas 1
- 302. M. Noreika 1
- 303. Marytė Norvaišaitė 1
- 304. Justas Paleckis 1
- 305. Julius Pastarnokas 1
- 306. Ramunė Peleckaitė 1
- 307. P. Petrukaitis 1
- 308. Zina Presniakovaitė 1
- 309. Martynas Poderis 1
- 310. Linas Poniškaitis 1
- 311. Edvardas Povilaitis 1
- 312. Jonas Puslys 1
- 313. Regina Radavičiūtė 1
- 314. S. Ramanauskaitė 1
- 315. S. Renčys 1
- 316. Bronius Ribokas 1
- 317. T. Ročienė 1
- 318. Tatjana Rostovaitė 1
- 319. Vytautas Rudokas 1
- 320. Rupainienė 1
- 321. Gediminas Sapetka 1
- 322. Malvina Sarcevičiūtė 1
- 323. I. Savčenko 1
- 324. J. Savickas 1
- 325. Alma Simanavičiūtė 1
- 326. Žilvinas Skačkauskas 1
- 327. J. Strielkūnas 1
- 328. Marija Ševčionik 1

- 329. Marija Šilauskienė 1
- 330. Vilma Šimkevičiūtė 1
- 331. Šiniauskaitė 1
- 332. Paulius Širvys 1
- 333. Daiva Šlenytė 1
- 334. Gizela Šteinehere (lenkė) 1
- 335. Mindaugas Stundžia 1
- 336. J. Švedov (rusas) 1
- 337. Aleksandras Tvardovskis 1
- 338. Roberta Tavoras 1
- 339. Vladas Tautkus 1
- 340. Matsas Tratas (estas) 1
- 341. Josifas Utkinas 1
- 342. J. Vaigus 1
- 343. Vilija Valterytė 1
- 344. Vekelytė 1
- 345. Antanas Veclova 1
- 346. Polis Verlenas 1
- 347. Irena Vasiliauskaitė 1
- 348. Julius Vaupšas 1
- 349. V. Zakaraitė 1
- 350. Virginija Zoleskytė 1
- 351. Žemaitė 1
- 352. Petras Žemkauskas 1
- 353. Marija Žymantienė 1
- 354. Artūras Žukas 1

Kompaktiniame diske pridedami surinkti eilėraščiai iš dienraščio „Raudonoji vėliava“ / „Šiaulių naujienos“ (1943–1994 m.).